

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Matouš Mandl a jeho význam pro Plzeň

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Markéta Peroutková

Učitelství pro základní školy, obor český jazyk a dějepis

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň, 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala paní doc. PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D., za odborné vedení mé práce, cenné rady, trpělivost a ochotu. Dále bych chtěla poděkovat panu Miloslavu Kreysovi, prom. práv., za vstřícnost, ochotu a čas, který mi věnoval.

OBSAH

ÚVOD	2
1 OSOBNÍ ŽIVOT	5
1.1 MATOUŠ MANDL	5
1.2 RŮŽENA MANDLOVÁ	7
1.3 VLADIMÍR MANDL	10
1.4 JOSEF MANDL	13
2 UMĚLECKÁ A KULTURNÍ ČINNOST	16
2.1 VZTAH K UMĚNÍ	16
2.2 SBĚRATELSKÁ ČINNOST	18
2.3 MĚŠŤANSKÁ BESEDA	19
2.4 DALŠÍ KULTURNÍ A UMĚLECKÉ ČINNOSTI	24
3 MENŠINOVÁ A SOCIÁLNÍ ČINNOST	27
3.1 AKADEMICKÝ SPOLEK RADBUZA	27
3.2 NÁRODNÍ JEDNOTA POŠUMAVSKÁ	29
3.3 OKRESNÍ PÉČE O MLÁDEŽ	30
4 POLITICKÁ A SAMOSPRÁVNÍ ČINNOST	33
4.1 SAMOSPRÁVNÍ ČINNOST	33
4.2 POSLEDNÍ PLZEŇSKÝ PURKMISTR	37
5 ADVOKÁTNÍ ČINNOST	41
ZÁVĚR	45
ZUSAMMENFASSUNG	46
SEZNAM LITERATURY	48
SEZNAM PŘÍLOH	53
PŘÍLOHY	I
A. TEXTOVÁ PŘÍLOHA	I
B. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	VII

ÚVOD

JUDr. Matouš Mandl byl český právník, politik a dlouholetý funkcionář české zemské a plzeňské městské správy, jenž působil především v 1. polovině 20. století. Narodil se v Plzni, se kterou je spjata i většina jeho činností. Důležitá byla jeho působnost v obecním zastupitelstvu a městské radě, ale také činnost v rámci zemského zastupitelstva. Během první světové války pak zastával v Plzni funkci purkmistra. Neméně významná je i Mandlova činnost v Měšťanské besedě, která se pod jeho vedením stala kulturním centrem Plzně. Stal se i spoluzakladatelem Spolku přátel výtvarných umění, v rámci něhož se podařila vytvořit plzeňská městská galerie. Sám Matouš Mandl byl obdivovatelem a velkým sběratelem umění. Jeho rozsáhlá sbírka uměleckých předmětů byla ve své době v Plzni unikátem. Významná byla i Mandlova menšinová práce. Řadu let působil například v Národní jednotě pošumavské. V neposlední řadě byl i vynikajícím a vyhledávaným advokátem.

Osobnost Matouše Mandla a jeho rozsáhlá činnost pro Plzeň mě zaujaly natolik, že jsem se rozhodla napsat diplomovou práci právě o něm. Zároveň se domnívám, že Matouš Mandl je neprávem opomíjenou plzeňskou osobností, a proto bych chtěla tímto způsobem jeho jméno připomenout.

Hlavním cílem této práce je především vytvoření biografie Matouše Mandla se zvláštním zaměřením na jeho činnost a význam v rámci Plzně, a to v rozsahu a hloubce, jež mi dovoluje diplomová práce. Pozornost věnuji i jednotlivým organizacím, ve kterých Mandl dlouhá léta působil, ale také vybraným členům Mandlovy rodiny.

Při svém výzkumu jsem vycházela z řady příspěvků a publikací vydaných u příležitosti Mandlových jubileí. Jednalo se hlavně o starší vzpomínkovou publikaci od Fridolína Macháčka¹ a o dílo vydané Měšťanskou besedou.² Při studiu Mandlovy činnosti v Měšťanské besedě jsem využila jubilejní dílo od Rudolfa Nestla.³ Novější pohled na

¹ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925. 67 s.

² JUDr. Matouš Mandl: *K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935. 60 s.

³ NESTL, Rudolf. *Pěťasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938. 106 s.

osobnost Matouše Mandla přinesl Jaroslav Douša,⁴ který je mimo jiné autorem i řady článků v *Plzeňském deníku*.⁵

Velké množství informací jsem získala z periodik. Jednalo se opět o vzpomínkové články nacházející se zejména v *Českém deníku*, kde se Mandlovi často věnoval Jindřich Čadík,⁶ ale i František Lukavský⁷ či Antonín Pimper.⁸ Dnes jsou tyto dokumenty veřejnosti přístupné na serveru digitální knihovny Kramerius.⁹

Významnou částí mého výzkumu bylo i studium archivních pramenů. Navštívila jsem Archiv města Plzně, kde jsem se věnovala převážně fondu Matouš Mandl, JUDr., který je tvořen z velké části záznamy z jeho právní kanceláře, materiály z jednání, novinovými výstřižky i korespondencí. Pozornost jsem věnovala i fondu Matouše Mandla v archivu Národopisného muzea Plzeňska.¹⁰

Jelikož je Mandlova činnost velice široká, rozhodla jsem se ji rozdělit do čtyř hlavních směrů. Tohoto dělení se pak budu držet i ve své diplomové práci, kde navíc připojím kapitolu zaměřující se na Mandlův osobní život a významné členy jeho rodiny.

První kapitolu jsem tedy pojala jako přehled Mandlova osobního života. Pozornost budu věnovat jeho rodinnému zázemí, studiím i počátkům působení v Plzni. Následující podkapitoly zaměřím na jeho ženu Růženu, syna Vladimíra a bratra Josefa, a to vždy s důrazem na jejich nejvýznamnější činnosti. Druhá kapitola bude věnována Mandlově kulturní a umělecké činnosti. Popíšu zde vztah Mandla k umění, sběratelskou činnost s důrazem na jeho jedinečnou sbírku umění, ale prostor věnuji také jeho působení v Měšťanské besedě a i v dalších uměleckých spolcích, jako například ve Spolku přátel výtvarných umění. Třetí kapitola přinese přehled Mandlovy menšinové a sociální práce. Popíšu počátky jeho činnosti v akademickém spolku Radbuza, dlouholetou práci v Národní

⁴ DOUŠA, Jaroslav. Postoj plzeňského purkmistra a jeho prvního náměstka k habsburské monarchii v první světové válce. In: HOJDA, Zdeněk – PRAH, Roman (ed.). *Český lev a rakouský orel v 19. století. Sborník příspěvků ze stejnojmenného sympozia*. Praha: KLP, 1994, s. 61–68. ISBN 80-85917-08-4.

⁵ DOUŠA, Jaroslav. Odvážná řeč purkmistra, *Plzeňský deník*, 7. 1. 1993, roč. II., č. 4, s. 6. ISSN 1210-5139.
DOUŠA, Jaroslav. Matouš Mandl nezapomínal na chudé. Osobnost století, *Plzeňský deník*, 23. 2. 2000, roč. IX., č. 45, s. 15. ISSN 1210-5139.

⁶ ČADÍK, Jindřich. Život, jenž tvořil dějiny města, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 3–4.

ČADÍK, Jindřich. JUDr. Matouše Mandla sedmdesát sedm let, *Český deník*, 25. 1. 1942, č. 24, s. 3.

⁷ LUKAVSKÝ, František. K šedesátce dra M. Mandla, *Český deník*, 28. 1. 1925, č. 28, s. 1–2.

⁸ PIMPER, Antonín. Gentleman = politik a regionalista, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 5.

⁹ *Kramerius. National library of the Czech Republic*. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z: <<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>>

¹⁰ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.).

jednotě pošumavské a působení v Okresní péči o mládež. Čtvrtou kapitolu zaměřím na rozsáhlou činnost Mandla v samosprávě. Budu se věnovat jeho práci v obecním zastupitelstvu, městské radě i zemském zastupitelstvu. Samostatnou podkapitolu zaměřím na Mandlovy činnosti ve funkci plzeňského purkmistra. V závěrečné kapitole poté shrnu Mandlovu advokátní činnost.

Věřím, že tato práce upozorní na nebývalý přínos Matouše Mandla pro Plzeň a zároveň docení veškerou jeho veřejnou, kulturní i politickou činnost.

1 OSOBNÍ ŽIVOT

1.1 MATOUŠ MANDL

Plzeňský rodák Matouš Mandl¹¹ se narodil 27. ledna 1865 jako syn plzeňského měšťana a zlatníka Josefa Mandla a Františky, rozené Filipové.¹² Z jeho matričního záznamu o narození a křtu¹³ se můžeme více dozvědět o jeho předcích. Josef Mandl byl synem Františka a Barbory Mandlových, původně rodáků z Labského Kostelce, kde vlastnili hostinec. V době narození Josefa však již přesídlili do Prahy. Do Plzně se Josef Mandl přestěhoval především za prací. Zde se také oženil s dcerou plzeňského měšťana a tesaře Vojtěcha Filipa – Františkou.

V době narození Matouše žili Mandlovi v domě č. p. 207/3¹⁴ v Divadelní ulici, dnešní Riegrově ulici, hned za rožním domem do náměstí. Od nepaměti tento dům patřil plzeňským rodinám obchodníků a ani rodina Mandlových nebyla výjimkou. Jednalo se o početnou rodinu, neboť vedle Matouše a jeho mladšího bratra Josefa, o kterém se ještě později více zmíním, vyrůstalo v rodině dalších pět sester.¹⁵

Nedlouho po Matoušově narození se rodina přestěhovala z nevyhovujícího nájemního bytu v Riegrově ulici do vlastního domu č. p. 27 na Saském předměstí, poblíž Lochotínské lávky v Otakarových sadech. Otec byl sice schopným a šikovným řemeslníkem, avšak chybělo mu obchodní nadání. Ačkoliv se mu v tomto domě podařilo značně rozšířit zlatnickou dílnu, jeho řemeslo tolik nevynášelo a rodina se často musela potýkat s nedostatkem financí.¹⁶ Jen v Matoušově nejútlejším mládí byly hmotné poměry Mandlových natolik příznivé, že pro ně byl život prakticky bezstarostný. Ovšem v období,

¹¹ Příloha č. 3.

¹² Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 1.

¹³ Porta fontium. Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů. [online]. [cit. 2019-06-10]. Dostupné z <<http://www.portafontium.eu/>>

¹⁴ Příloha č. 9.

¹⁵ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 18.

¹⁶ VOTRUBA, Jiří. *Z galerie otců Plzně aneb střípky vědomostí o těch, kteří v různých dobách stáli v čele města, a o časech, jež společně s ním prožívali*. Plzeň: Jiří Votruba, 2011, s. 139.

kdy děti začaly nastupovat do škol, bylo hůře. Takže i mladý Matouš zakusil bídu chudého studenta, který se živil kondicemi.¹⁷

Rodina Mandlových byla jednou z plzeňských měšťanských rodin, jež byla vždy velmi vlastenecky orientována. Malý Matouš tak ve svém rodišti navštěvoval výhradně české školy. V Plzni byl žákem českého reálného gymnázia, kde roku 1882 také úspěšně odmaturoval. Poté se dal zapsat na právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Toto studium se stalo směrodatným pro jeho další životní dráhu.¹⁸

Na univerzitě měl možnost se setkat s řadou významných osobností, jako byl Leopold Heyrovský, Josef Stupecký, František Storch či Albín Bráf. Tito vynikající právníci, bojovníci za svobodu a politická práva českého národa měli na mladého Mandla obrovský vliv. „*A jejich přednášky, jejich věda a názory na současné otázky naplnily mladou a dychtivou duši Matouše Mandla a zasely v ní sémě nejlepší.*“¹⁹

Studia zakončil složením státní závěrečné zkoušky s vyznamenáním a v roce 1887 začal vykonávat svoji první praxi. Vrátil se zpět do rodné Plzně, kde dva roky působil u krajského soudu jako auskultant. Soudcovské dráhy ovšem zanechal a roku 1888 nastoupil jako koncipient do advokátní kanceláře JUDr. Antonína Jindry. Od roku 1889 pak pracoval u JUDr. Stanislava Wopršálka, u něhož setrval až do konce své přípravné praxe. V průběhu koncipientské praxe složil s vyznamenáním rigorózní zkoušku a 22. července 1893 byl promován na doktora práv. Advokátní zkoušky složil rovněž s výborným prospěchem a 15. srpna 1896 se mu podařilo v Plzni otevřít vlastní kancelář²⁰ ve Fodermayerově ulici, dnešní ulici Bedřicha Smetany, v domě č. p. 163/10.²¹

Během svého života stál vždy v centru všeho kulturního, politického, veřejného i sociálního dění v Plzni. Jeho mnohostranná a intenzivní práce pro rodné město byla rozsahem a významem ve své době něčím výjimečným. Váženým byl především pro mnohaletou činnost v samosprávě, kde prošel snad všemi obory veřejné práce. Díky tomu se z něj stal veřejně uznávaný znalec zákonodárství, jenž dokázal vždy iniciativně

¹⁷ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 19.

¹⁸ Dr. Matouš Mandl šedesátníkem, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 1.

¹⁹ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 7.

²⁰ Příloha č. 13.

²¹ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 1.

zasáhnout k veřejnému prospěchu. Za zmínku stojí Mandlovy sociální a charitativní činnosti, podpora menšin a v neposlední řadě i kulturní práce pro Plzeň. Byl i vynikajícím advokátem s osobní bystrostí a bohatými zkušenostmi. A konečně, v letech 1917 až 1919 se stal posledním plzeňským purkmistrem.

Za jeho bohatými úspěchy stál bezesporu osobní šarm a nekonečný pozitivismus, kterým Matouš Mandl oplýval. Často urovnával spory a dokázal lidi slučovat ke společné práci, jejíž cíl a směr udával on sám, a to tím způsobem, že nikdo necítil tíhu takového vedení. Přesto, že si musel v životě projít řadou osobních neštěstí, jako byla smrt manželky a nejstaršího syna, byl vždy ke všem vstřícný a pln duševní i tělesné pohody. Byl celoživotním obdivovatelem a milovníkem všeho umění, které mu prostřednictvím jeho sbírek přinášelo obrovskou radost.

Když se Matouše Mandla²² na sklonku života zeptali, jak je možné, že si i přes vysoký věk a náročné pracovní vyčerpání zachoval tak mimořádnou svěžest, odpověděl: „*Víte, přáteli, to je tím, že já se nikdy nezlobím a proto i dobře spím.*“²³

Matouš Mandl zemřel v rodné Plzni dne 23. prosince roku 1948 ve vysokém věku 84 let po delší nemoci. Byl pohřben do rodinné hrobky na plzeňském ústředním hřbitově u sv. Václava.²⁴ Jeho posledním domovem se stal dům²⁵ v Hálkově ulici č. p. 1177/18, kde s rodinou žil zhruba od roku 1913.²⁶

Na jeho počest je dnes po Mandlovi pojmenována jedna z plzeňských ulic a na rodném domě v Riegrově ulici je umístěna pamětní deska připomínající místo narození posledního purkmistra královského města Plzně.²⁷

1.2 RŮŽENA MANDLOVÁ

Zhruba rok poté, co se Matouši Mandlovi podařilo založit vlastní advokátní kancelář, se také oženil. Roku 1897 uzavřel sňatek s Růženou, rozenou Číperovou, jež byla ženou

²² Příloha č. 4.

²³ 79 let dr. Matouše Mandla, *Český deník*, 23. 1. 1944, č. 22, s. 3.

²⁴ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), úmrtní oznámení Matouše Mandla.

²⁵ Příloha č. 12.

²⁶ Encyklopedie Plzeň. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z <<https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/>>

²⁷ Příloha č. 10.

ušlechtilého srdce a s vřelým vztahem k charitativní činnosti. Stejně jako její manžel i ona milovala a obdivovala po celý život umění, a dokonce se jí i úspěšně dařilo literárně tvořit.

Díky lásce k umění, která oba manžele spojovala, bylo jejich manželství velice šťastné a vzešli z něj dva potomci. Obě tyto děti se narodily již do domu č. p. 783/19 v Koperníkově ulici,²⁸ kam se Mandlovi po svatbě přestěhovali. Roku 1899 nejprve přišel na svět syn Vladimír a 13. června 1903 i dcera Ludmila, která vystudovala v Plzni české dívčí lyceum a později se stala ženou dr. Jiřího Šmída. Syn Vladimír prožil z mého pohledu dosti zajímavý život, a proto jsem se mu rozhodla věnovat jednu z dalších podkapitol.²⁹

Nyní zpět k Matoušově choti Růženě Mandlové,³⁰ jež se narodila 7. února 1880 v Plzni. Vyšla z rodiny, kde se jí dostalo pečlivého vychování. Jemná vlastenecky laděná matka Marie a moderně myslící a působící otec Josef byli ti, kteří mladou Růženu provedli do života. Když se roku 1897 provdala v katedrále sv. Bartoloměje za mladého a nadějného advokáta Mandla, byla již ženou nevšední inteligence a spisovatelského nadání. Jak jsem již zmínila, jejich manželství bylo šťastné. O milovaného manžela Růžena vždy láskyplně pečovala a byla mu oporou při všech jeho těžkých povinnostech. Zároveň byla i vzornou, pečlivou a starostlivou matkou, která své děti nade vše milovala a intenzivně se věnovala jejich výchově.³¹

V soukromí šťastného rodinného kruhu žila až do těch dob, kdy se její choť stal náměstkem purkmistra a později, když nastoupil na purkmistrovský úřad. Bylo to v dobách, kdy již zuřila světová válka a kdy bylo více než potřeba jakékoliv podpory potřebným. Paní Růžena Mandlová v této době pochopila humanitu v pravém slova smyslu a započala okamžitě pracovat nehlučně, avšak účinně pro dobro samo.

A tak již v červnu roku 1915 stála Mandlová v čele při pořádání výstavy národních výšivek a krajek, která se konala ve prospěch válečných vdov a sirotků. V roce 1920 o této výstavě vyšel v *Českém deníku* vzpomínkový článek, kde se můžeme dočíst: „Z výšivek jejich bylo na výstavě hojně odprodáno a četné objednávky daly jim na dlouhou dobu

²⁸ Příloha č. 11.

²⁹ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojepis, 5 s., zde s. 2.

³⁰ Příloha č. 5.

³¹ Růžena Mandlová, *Český deník*, 26. 3. 1920, č. 85, s. 3.

výdělečnou práci. Již tehdy podána Slovensku v účinné lásce ruka pomocná. Paní Mandlové patří tu největší zásluha.“

Tím její charitativní činnost ani zdaleka nekončila. Jako předsedkyni podpůrného odboru dobročinného spolku České srdce se jí podařilo získat mnoho příspěvků, které opět pomáhaly těm nejpotřebnějším. Angažovala se i v oblasti občanské rovnoprávnosti žen či se zasloužila o zřízení třídy pro hluchoněmé děti a městského sirotčince. Ještě za časů války pak pravidelně několikrát v týdnu podávala starcům a dětem polévku a zvala na svačiny městskou chudinu.³²

Jak jsem již zmínila, Růžena Mandlová oplývala rovněž nebývalým spisovatelským talentem. Proslavily ji zejména fejetony, jež uveřejňoval za první světové války *Český deník*. V jejích fejetonech ale i článcích byla od počátku cítit silná láska k Plzni a jejímu okolí. Píše o Lochotíně, hřbitově sv. Mikuláše, domě U Gerlachů, zvonu sv. Bartoloměje či o nejrůznějších plzeňských událostech, jako například o slavnosti Dušiček, plzeňské výstavě výšivek nebo o obrození českého plzeňského kroje.³³

Její tvorba se brzy stala velmi populární a získala si početnou čtenářskou obec. Věcný obsah, úhledná forma a krásný sloh přitahovaly pozornost a zájem čtenářů, kteří každý další článek či fejeton vždy s potěšením vítali.³⁴

Na přelomu dvacátých let se život manželů Mandlových opět rozzářil šťastným očekáváním dalšího potomka. Sama Růžena se i přes svůj vyšší věk na miminko moc těšila. Starší děti už byly v dospělém věku, takže příchod nového člena rodiny byl dozajista všemi radostně očekáván. Bohužel během porodu zřejmě zahrál roli vyšší věk rodičky i následné komplikace, které si vyžádaly operativní zákrok.³⁵ Růžena Mandlová zemřela v poledne 25. března 1920 ve věku 40 let po těžkém porodu nejmladšího syna Matouše v městské veřejné nemocnici v Plzni. Ačkoliv ještě úmrtní oznámení v novinách ze dne 26. března oznamuje, že Růžena dala život synáčkovi, z náhrobku na rodinné hrobce³⁶ na

³² RŮŽKOVÁ, Božena. Črty k portrétu paní Růženy Mandlové, *Český deník*, 8. 4. 1920, č. 97, s. 3.

³³ VONDRUŠKA, Felix Adam. Defecerunt sicut fumus. Fejeton o fejetonech pí. Růž. Mandlové, *Český deník*, 9. 5. 1920, č. 127, s. 4.

³⁴ Růžena Mandlová, *Český deník*, 26. 3. 1920, č. 85, s. 3.

³⁵ TYRPEKLOVÁ, Antonie. Za Růženu Mandlovou, *Český deník*, 4. 4. 1920, č. 94, s. 6.

³⁶ Příloha č. 14.

ústředním hřbitově u sv. Václava v Plzni je již jasně patrné, že nejmladší syn Matouš svou matku přežil jen o pouhé dva dny.³⁷

1.3 VLADIMÍR MANDL

Nejstarší potomek Mandlových, syn Vladimír, přišel na svět 20. března roku 1899 v Plzni. Dětství prožil ve vážené a vysoce kultivované právnické rodině. Oba jeho rodiče stáli v dobách jeho dospívání prakticky v centru tehdejšího plzeňského politického i kulturního dění, což se odrazilo i do pozdějších zájmů a zálib mladého Vladimíra. Velký vliv tady měl především otec Matouš, jakožto jeden z předních plzeňských právníků. Po vzoru rodinné tradice se tak Vladimír rozhodl věnovat studiu práv na Karlově univerzitě v Praze, kde se mu v roce 1921 podařilo získat doktorát. Ve studiích dále pokračoval na říšské univerzitě v Erlengenu, kde v roce 1931 dosáhl na doktorský titul. Ucházel se také o docenturu na právnické fakultě Univerzity Karlovy, ze které ale sešlo zřejmě vinnou jeho pokrokového myšlení. Habilitoval se až v roce 1932 v oboru průmyslového práva na Českém vysokém učení technickém v Praze.³⁸

Ve třicátých letech se ve Vladimírově životě odehrála ještě jiná významná událost. Dne 2. července 1930 se totiž oženil s Bohumilou Charvátovou pocházející z vážené plzeňské rodiny. Jejím otcem byl MUDr. Ferdinand Charvát ředitel plzeňské městské nemocnice. Matka Marta poté vzešla z dalšího významného plzeňského rodu, a to sice z rodiny Kroftových.³⁹

Pokud bychom se zaměřili na vědeckou činnost Vladimíra Mandla, zjistíme, že to byl člověk ohromně mnohostranný a jeho zaměření bylo velice široké. Ve svých pracích věnoval velkou pozornost zejména právu průmyslovému, známá je jeho práce „*Automobilový zákon*“⁴⁰ z roku 1929. Jako aktivní letec, od roku 1929 dokonce diplomovaný letec, se zajímal rovněž o právo letecké. Zde se jedná například o studii

³⁷ Růžena Mandlová, *Český deník*, 26. 3. 1920, č. 85, s. 4.

³⁸ DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Vladimíra Mandla. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav (ed.). *Minulosti Západočeského kraje*, sv. 17. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1981, s. 216–217.

³⁹ Porta fontium. Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z <<http://www.portafontium.eu/>>

⁴⁰ MANDL, Vladimír. *Automobilový zákon z 9. srpna 1908, č. 162 ř. z., a jeho reforma*. Brno: Barvič a Novotný, 1929. 57 s.

z roku 1928 „*Letecké právo*“⁴¹. Příznivého přijetí u nás i v zahraničí se dočkal u monografie: „*Zivilistischer Aufbau des Schadenersatzrechtes*“⁴² z roku 1932, což byla studie z oblasti práva náhrady škody. Jako plzeňský rodák měl zájem o problematiku právovárečných měšťanů, zde mohu uvést výbornou studii „*Právovárečná měšťanstva v Čechách*“⁴³ z roku 1933. Jeho pozornost poutalo i právo manželské, intenzivně se zajímal o odborové dělnické hnutí, o organizaci průmyslu, o reformu veřejné správy, o vědecké organizace práce i o možnosti plánování rozvoje národního hospodářství.

Velice zajímavou kapitolou jeho zájmu se stalo kosmické právo. V této oblasti sepsal roku 1932 stěžejní dílo „*Das Weltraum Recht*“⁴⁴, ve kterém řeší právní stránku realizace mezihvězdné dopravy a případné národohospodářské následky zalidnění vesmíru. Jelikož si byl vědom, že v českém prostředí ještě neexistovalo pojednání o meziplanetárních letech, zveřejnil roku 1932 své dílo „*Problém mezihvězdné dopravy*“⁴⁵. V publikaci, obsahující řadu ilustrací a fotografií, objasnil hlavní problémy raketového letu a uvedl dějiny kosmonautické myšlenky včetně svých vlastních námětů v této problematice. Jeho zájem byl tak velký, že dokonce v září roku 1935 v Československu přihlásil svůj projekt vícestupňové výškové rakety k patentování. Celý plán poté německy popsal ve spise „*Die Rakete zur Höhenforschung*“⁴⁶ z roku 1934. Veškeré studie, které Vladimír Mandl sepsal na téma kosmického práva, byly ve své době jedinečné a jedná se o vůbec první publikace o této právní disciplíně na světě. Základní myšlenky děl byly později využity i při vytváření mezinárodní legislativy o kosmickém prostoru. Vladimír Mandl je tedy v této oblasti dodnes považován po právu za zakladatele.⁴⁷

Byl i člověkem mimořádně jazykově nadaným. Jak jsem již zmínila výše, práce často vydával v německém jazyce. Pravidelně ale také přispíval svými originálními příspěvky do zahraničních revue a odborných časopisů v italském, francouzském a anglickém jazyce. Své polyglotní znalosti po celý život horlivě rozšiřoval intenzivními lekcemi. Na sklonku

⁴¹ MANDL, Vladimír. *Letecké právo*. Plzeň: Západočeský aeroklub, 1928. 96 s.

⁴² MANDL, Vladimír. *Zivilistischer Aufbau des Schadenersatzrechtes: ein rechtstheoretischer Versuch*. Breslau: M. u. H. Marcus, 1932. 185 s.

⁴³ MANDL, Vladimír. *Právovárečná měšťanstva v Čechách*. Praha: Orbis, 1933. 27 s.

⁴⁴ MANDL, Vladimír. *Das Weltraum-Recht : ein Problem der Raumfahrt*. Mannheim: J. Bensheimer, 1932. 48 s.

⁴⁵ MANDL, Vladimír. *Problém mezihvězdné dopravy*. Praha: Šolc a Šimáček, 1932. 100 s.

⁴⁶ MANDL, Vladimír. *Die Rakete zur Höhenforschung: ein Beitrag zum Raumfahrtproblem*. Berlín: Hachmeister & Thal, 1934. 16 s.

⁴⁷ DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Vladimíra Mandla. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav (ed.). *Minulostí Západočeského kraje*, sv. 17. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1981, s. 216–217.

života ovládal vedle již zmíněných jazyků i ruštinu. Jazykové dovednosti navíc zdokonaloval častými účastmi na světových právnických a národohospodářských kongresech.⁴⁸

Široký rozhled se snažil neustále rozšiřovat studijními cestami do zahraničí. Dva roky dokonce pobýval v USA, kde navázal mnohé vědecké styky a podnítil zde i sepsání a vydání důležité studie rozvíjející Einsteinovu teorii relativity. O této problematice poté i sám jako tehdy jediný československý autor napsal v roce 1936 pojednání⁴⁹ v časopisu *Česká mysl*.

Roku 1936 se Vladimír Mandl stal na dva roky rovněž prvním předsedou plzeňské odbočky Společnosti pro hospodářské a kulturní sblížení se Sovětským svazem. Na počátku druhé světové války podporoval ilegální protifašistické pracovníky této organizace a snažil se udržovat kontakt i s ilegální odbojovou komunistickou organizací v Plzni. Jeho bohatý a mladý život bohužel předčasně skončil 8. ledna 1941 v sanatoriu na Pleši u Prahy v nedožitých 42 letech.⁵⁰

Několik dní po jeho smrti se pokusil v *Českém deníku* jeho spolupracovník Dr. Emil Felix v krátkosti vzpomenout na osobnost Vladimíra Mandla. „*Za všechna léta, co jsem v Plzni, nezahlédl jsem dr. V. Mandla nikdy v kavárně, ve společnosti, při zábavě. I tuto neúčast na tak zvaném společenském životě, který asi velmi málo cenil a kterého patrně nevyhledával a nepotřeboval, vysvětloval jsem si bohatostí jeho zájmů a ducha nevšedního a jistě zvláštního. Znal snad jen své dílo. Hrdina práce! Ten fanatismus práce byl snad jediným jeho fanatismem, jehož byla jinak jeho povaha zcela vzdálena. Byl svůj, povaha svérázná. Právě jen tento souhrn osobitých vlastností a zvláštností umožnil a vytvořil s rodinnými dispozicemi tento skvělý originální typ našeho učenice.*“⁵¹

⁴⁸ FELIX, Emil. Kytička na hrob docenta dr. Vladimíra Mandla, *Český deník*, 19. 1. 1941, č. 18, s. 13.

⁴⁹ MANDL, Vladimír. Vědecká metoda Einsteinova relativismu, *Zvláštní otisk z České mysli*, roč. 31, č. 3–4. Praha: Čin, 1935, s. 195–210.

⁵⁰ DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Vladimíra Mandla. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav (ed.). *Minulosti Západočeského kraje*, sv. 17. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1981, s. 216–217.

⁵¹ FELIX, Emil. Kytička na hrob docenta dr. Vladimíra Mandla, *Český deník*, 19. 1. 1941, č. 18, s. 13.

1.4 JOSEF MANDL

Hovoříme-li o rodině Mandlových v souvislosti s uměleckou činností, je třeba zmínit především mladšího bratra Matouše Mandla, akademického malíře Josefa Mandla. Ten se narodil 18. března roku 1874 v domě č. p. 27 na Saském předměstí. Již od mala tíhl k umění, a to hlavně díky umělecky založené rodině v čele s otcem Josefem. Toto rodinné prostředí mu poskytlo nikoli jen dokonalý základ, ale i potřebnou podporu pro jeho další uměleckou činnost.⁵²

Již ve čtrnácti letech vstoupil na pražskou akademii, kde se stal žákem plzeňského rodáka Františka Sequense, věcného metodika a systematika lineární skladebnosti obrazu. Byl to právě on, jenž mladého Josefa Mandla vyučil v perfektním a precizním kreslířství. Později přešel do učení Václava Brožíka, dalšího významného plzeňského rodáka, u kterého měl možnost se zdokonalit v barevném ladění a kolorismu. Nejen díky těmto velikánům si Mandl odnášel z pražských studií obrovské obohacení pro svůj další umělecký vývoj.

Více než škola pro něj ovšem začínalo nabývat na hodnotách, v této době silně romantismem ovládané, výtvarné a literární prostředí. Ještě před absolutoriem se Mandl přiklonil k vývojové linii novoromantického poetismu vycházejícího od Gabriela Maxe přes Leona Lercha až po Maxmiliána Pirnera, jehož dílo na něj mělo největší vliv. Ačkoliv nebyl nikdy Pirnerovým žákem, sdílel s tímto plzeňským rodákem ve svých dílech pesimismus a rovněž i výtvarné principy ladění barev, přičemž obrazy obou jsou většinou laděny do jednoho převládajícího tónu.⁵³

Ještě před odjezdem do světa na zkušenou byl již mladý Josef Mandl vnitřně, umělecky i řemeslně hotov. Pobyt v Paříži, kde mimo jiné dokončil obrazy českých patronů⁵⁴ pro nový plzeňský hřbitov, ho již dále z uměleckého hlediska neproměnil. Za jeho největší a zároveň nejplodnější období je považováno to mezi roky 1898 až 1920, kdy vznikala díla, která jsou dodnes ceněna zejména pro svoji dokonalou kresbu a čistotu

⁵² Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3073, novinový výstřížek, autor Emanuel Knížek.

⁵³ ČADÍK, Jindřich. Nad hrobem prof. Jos. Mandla, *Český deník*, 6. 12. 1933, č. 334, s. 2.

⁵⁴ Jednalo se o svatého Václava, svatou Ludmilu, svatého Vojtěcha a svatou Anežku.

barev. V této době se také do jeho tvůrčí práce čím dál více promítala myšlenka smutku, zádumčivosti a melancholie.⁵⁵

Činností, kterou vykonával Josef Mandl od roku 1923 až do své smrti, se stalo učitelství a vychovatelství nových učitelů a učitelek kreslení. Začínal jako profesor kreslení na reálce v Ječné ulici v Praze a vypracoval se až na pražskou pedagogickou fakultu. Ačkoliv ho tato práce již na sklonku života vysilovala, plně se jí oddal a své potíže a problémy se snažil veřejně neprojevat. Uzavíral se stále častěji do kruhu svých pracovních povinností.⁵⁶

Tesklivé a pochmurné umění, které vytvářel, se stalo brzy odrazem jeho vlastní duše. S přehnanou skromností se bránil jakékoliv účasti na veřejných výstavách. Snažil se tak mimo jiné předcházet zápasům a názorům moderních malířů. Nejblíže měl ke svému vrstevníkovi Augustinovi Němejcovi, plzeňskému malíři, kterého sám výrazně v jeho tvorbě obohatil.⁵⁷

*„Byl poplašen, když k jeho abrahámovinám v Plzni chtěli uspořádati jeho výstavu a skoro nervově otřesen, když opětovně na své žádosti trvali. Žil ve svém nejintimnějším uměleckém světě a střežil přísně a důsledně jeho prahy. Nepovolil. Až prý snad k šedesátce.“*⁵⁸

Toto tvrzení o to více platí pro jeho osobní život. Dlouhá léta byl samotářem, jenž přítomnost lidí příliš nevyhledával. Není proto divu, že až do svých padesáti čtyř let byl svobodný. To se změnilo dne 20. června 1928, kdy v pražských Nuslích pojal za manželku Františku, rozenou Vojanovou. O této události se můžeme dozvědět například i z matričního záznamu o narození a křtu Josefa Mandla, kam byla k jeho jménu dodatečně dopsána.⁵⁹ S touto ženou pak setrval až do své smrti dne 5. prosince roku 1933.⁶⁰

⁵⁵ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3073, novinový výstřížek, autor Emanuel Knížek.

⁵⁶ ČADÍK, Jindřich. Nad hrobem prof. Jos. Mandla, *Český deník*, 6. 12. 1933, č. 334, s. 2.

⁵⁷ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3073, novinový výstřížek, autor Emanuel Knížek.

⁵⁸ ČADÍK, Jindřich. Nad hrobem prof. Jos. Mandla, *Český deník*, 6. 12. 1933, č. 334, s. 2.

⁵⁹ Porta fontium. Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů. [online]. [cit. 2019-06-10]. Dostupné z <<http://www.portafontium.eu/>>

⁶⁰ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3074, smuteční oznámení o úmrtí Josefa Mandla.

Podle vzpomínek blízkých přátel, uchovaných v novinových výstřižcích v Archivu města Plzně, nebyl ani na sklonku svého života zcela šťasten. „*Smuten odkládal jsi paletu jarých, živých barev a bral onu, se které jsi na svá plátna nanášel v mystických skladbách studenou modř a děsivou šed', z nichž tu zlověstně, tu bolestně a tklivě světélkovaly předtuchy marného boje se životem. A zde také jsi svůj štětec namácel v krvi vlastního srdce, které počalo ztrácet víru v život i v lidi, aby jí nikdy plně nenabylo.*“⁶¹

Plzeň má na svého cenného rodáka mnoho památek. Nejen, že byl Mandl autorem již zmíněných obrazů pro plzeňský hřbitov, ale i tehdejší Městské divadlo⁶² zdobí dodnes ve foyeru dvě jeho rozměrné nástěnné malby nazvané „*Pověst*“ a „*Pohádka*“. Dalším příkladem Mandlovy práce je i barevné okno s tématem Golgota, které bychom našli uvnitř katedrály sv. Bartoloměje. Rodiště, město Plzeň, se stalo jeho inspirativním zdrojem a častým námětem děl. Důkazem toho jsou například lunetové obrazy v Primátorském salonku Měšťanské besedy, na nichž můžeme vidět motivy staré i dobové Plzně. Dnes jsou jeho díla i součástí sbírek Západočeské galerie v Plzni.⁶³

⁶¹ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3072, novinový výstřižek, In memoriam Josefa Mandla.

⁶² Dnešní Divadlo J. K. Tyla.

⁶³ ČADÍK, Jindřich. Nad hrobem prof. Jos. Mandla, *Český deník*, 6. 12. 1933, č. 334, s. 2.

2 UMĚLECKÁ A KULTURNÍ ČINNOST

2.1 VZTAH K UMĚNÍ

Matouš Mandl pocházel z měšťanské rodiny, kde neexistovaly jakékoliv předsudky vůči umění. Jak jsem již zmínila, otec Josef byl nadaným zlatníkem se smyslem pro dokonalost a krásno. Umělecké cítění se pak pokoušel probouzet i ve svých dětech. To, že se otci toto snažení dařilo, potvrzuje i Matoušův mladší bratr Josef, jemuž jsem se již věnovala v předcházející kapitole. Zájem o umění nechyběl ani Matoušovým sestřám. Dvě z nich si zvolily za manžela umělce a třetí se provdala za španělského obchodníka, který mimo jiné šířil po světě slávu českých granátů i nejrůznějších uměleckých výrobků.⁶⁴

Sám Matouš byl také ovlivňován svým kmotrem Matoušem Priesterem, jenž byl rovněž velmi nadaným zlatníkem. Pro Mandlovy tak bylo běžné žít s uměním a mezi umělci, což bylo v tehdejší době něčím mimořádným.⁶⁵

Mladého Mandla při budování vztahu k umění formovalo nejen domácí prostředí, ale i generace, ze které vzešel. Jednalo se o pokolení, jejíž program a etické krédo psal Miroslav Tyrš a které přijalo odkaz budovatelů Národního divadla. Hledání lidského a mravního ideálu ve vnitřní vyrovnanosti povahy, zušlechťování intelektu a intuice, hluboce oddaná práce pro národ a láska k ideálům vysokých mravních hodnot. To byly hlavní rysy příslušníků této generace, která do jisté míry ovlivňovala utváření umělecké duše Matouše Mandla.⁶⁶

Již od útlého věku se stal nadšeným idealistou a ctitelem umění. Jako student na gymnáziu byl spolužákem a přítelem budoucího národního umělce a básníka Jaroslava Kvapila, jenž jeho umělecké sklony a cítění jen umocňoval. Zde Mandl píše a uveřejňuje své první zdařilé básnické pokusy, které byly na vysoké literární úrovni a setkaly se s výborným přijetím.⁶⁷

⁶⁴ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 19.

⁶⁵ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 7.

⁶⁶ ČADÍK, Jindřich. JUDr. M. Mandla bytost estetická. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 23–24.

⁶⁷ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřižek, Za dr. Matoušem Mandlem.

Tyto básně byly později otištěny ve sbírce: „*Upomínka na výlet studujících vyššího reálného gymnasia v Plzni ve středu 5. července 1882*“⁶⁸, což byla drobná knížečka upomínající na studentský výlet do lesa na Bílé Hoře. Zde bychom našli pět básní pod názvem: „*Ohlasy mladého nitra*“⁶⁹ od tehdejšího oktávána Matouše Mandla. Právě tyto básnické ohlasy jeho mladého nitra si vysloužily první cenu zlatý dukát v místní literární soutěži.⁷⁰

Láska k literatuře mu zůstala po celý život. Již při studiích se vedle domácí literatury intenzivně věnoval i četbě ruských klasiků. Autoři jako Turgeněv či Gončarov se stali jeho zamilovanými a velice rád se k nim i v pozdějších letech vracel.⁷¹

Jako student právnické fakulty prožil nadšená léta v době, kdy Národní divadlo bylo skutečným ústředím národní kultury. S otevřenou duší navštěvoval všemožné výstavy, obdivoval umělecká díla a potkával se s umělci. Umění, se kterým byl od dětství v těsném kontaktu, se stalo Mandlovi obrovskou láskou a zároveň součástí jeho osobnosti.⁷²

Přestože životní dráha ho časem odvedla od umění, po celou dobu života mu zůstala v povaze duševní noblesa, umělecký jemnocit a všestranný zájem o literaturu a umění, které ho ani při praktickém povolání nikdy neopustily a vytvářely Mandlovu vysoce kultivovanou osobnost a charakter.⁷³

*„Jeho bystré oko ulpí na obrazech, soškách, starožitnostech a různých rodinných památkách, a vůbec na všem, co je umělecké a vkusné. Nemusí to však být pouze umělecký předmět. Stačí mu i letmý pohled na zahradu, pěkná vyhlídka z oken do širokého kraje, architektura budovy apod., aby ho to plně duševně zaujalo a probudilo v něm vrozený umělecký smysl a optimistický životní názor, podepřený vzácnou duševní vyrovnaností.“*⁷⁴

⁶⁸ BRTNICKÝ, Ladislav. *Upomínka na výlet studujících vyššího reálného gymnasia v Plzni ve středu dne 5. července 1882*. Plzeň: Vyšší reálné gymnasium, 1882. 27 s.

⁶⁹ Příloha č. 1.

⁷⁰ POKORNÝ, M. Vzpomínka, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 2.

⁷¹ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřížek, Za dr. Matoušem Mandlem.

⁷² ČADÍK, Jindřich. JUDra. M. Mandla bytost estetická. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 24.

⁷³ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřížek, Za dr. Matoušem Mandlem.

⁷⁴ PIMPER, Antonín. Gentleman = politik a regionalista, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 5.

2.2 SBĚRATELSKÁ ČINNOST

O kladném vztahu Matouše Mandla k umění jsem se již zmínila. Umění se pro něj stalo potěšením, které vyhledával ve chvílích oddechu. Pokud měl možnost, hojně nakupoval nejrůznější umělecká díla, se kterými se obklopoval ve svém domě. Dokázal si brzy vybudovat zátiší, kde si jeho kulturní a umělecká duše mohla odpočinout a zároveň se i očistit od všech starostí a politických bojů. Postupně tak vytvořil jakési své vlastní muzeum uměleckých předmětů, kde mohl zapomenout na každodenní povinnosti. Velkou oporu při této sběratelské činnosti měl samozřejmě ve své ženě Růženě, jež byla rovněž horlivou obdivovatelkou umění. Jak jsem již zmínila, právě společná láska k umění oba manžele Mandlovy pevně spojovala a činila je šťastnými.

Tento malý ráj, jež společně s Růženou vytvořili, neuzavíral ani před nahodilými návštěvníky jeho domu. Častokrát nechával své hosty kochat se bohatou sbírkou, a dokonce obdivovatelům i nadšeně o jednotlivých exponátech vypravoval. Jedinou podmínku, kterou zde pán domu vyžadoval, byl striktní zákaz jakéhokoliv rozhovoru o právnických problémech či o starostech stranické a obecní politiky.⁷⁵

Mandl měl ve veliké oblibě zejména výtvarné umění, o kterém dokázal hovořit s nadšeným zanícením a odbornou znalostí. Jeho oblíbeným malířem se stal Jakub Schikaneder, jehož práce dokonce vlastnil. Nejmilejším se mu stal náladový obraz pražské ulice v pološeru. „*Kdykoliv jen kolem něho přejdu, musím se na něj podívat a jím se pokochat, je v něm cosi, co mluví k duši tak mile a vlídně.*“⁷⁶

Mandlova horlivá sběratelská činnost byla opravdu neuvěřitelná. V jeho případě se nejednalo o pouhou antikvářskou činnost či o potřebu zevního lesku. Byla to čirá touha a nutnost těsného styku s uměním. Již v mladém věku sběratelství propadl a tato vášeň mu vydržela po celý zbytek života. Umělecké předměty však neshbíral náhodně. Při výběru a koupi nových exponátů se řídil svým hlubokým vlasteneckým cítěním, vnitřní intuicí a vytříbeným vkusem. Jeho sbírka se záhy stala jakýmsi přehledem nejkvalitnějšího českého umění, a to nejen malířského a sochařského, ale i uměleckého průmyslu.⁷⁷

⁷⁵ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 22.

⁷⁶ Dr. Mandl v soukromí, *Český denník*, 27. 1. 1915, č. 27, s. 2.

⁷⁷ ČADÍK, Jindřich. Život, jenž tvořil dějiny města, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 4.

V roce 1935 u příležitosti Mandlových sedmdesátých narozenin na jeho rozmanitou sbírku⁷⁸ vzpomínal v *Českém deníku* univerzitní profesor Jindřich Čadík takto: „*Od časů Jana Kupeckého a P. Brandla neschází ve sbírce Mandlově jediného velkého jména českého malířství. Mánesova rodina, četně zastoupená všemi křestními jmény, je vedena dvěma slavnými obrazy Josefovými: portrétem kožišníka Pečiny a nádherným akvarelem. Ze starých připomínáme aspoň Hartmanna, Grunda, Brandta, Khola, Machka, Führicha, Kosárka, z mladších je tam skvěle zastoupen Mařák, Chittussi, Hynais, Aleš, Brožík, Ženíšek, Úprka, Pirner, Knüpfer, Němejc, Nechleba, Švabinský, Obrovský, Kalvoda, Jenewein, Schweiger, rodina Piepenagenova, Špillarové atd., vždy v dokumentech vybraných, representačních hodnot. K tomu řada řezeb, od gotiky počínajíc a spousta uměleckého průmyslu, porculánu míšenského, sévresského, vídeňského, německých manufaktur XVIII. století, západočeského a pražského, krásné klasické a poempirové sklo české i slezské, česká kamenina z I. pol. XIX. stol., dobrý cín, řada velmi cenných miniatur z konce XVIII. a začátku XIX. věku, starý nábytek, celé spousty grafických listů a kreseb atd.*“⁷⁹

Velice bohatá sbírka Matouše Mandla si brzy získala v Plzni znamenitou pověst. Stála v popředí hlavně pro svůj rozsah i kulturní hodnotu. Výjimečnou byla pro Plzeň i proto, že město mělo dlouhou dobu nouzi o jakékoliv soukromé sbírky umění. Když pak konečně na konci 19. století začali vytvářet někteří jednotlivci zásoby uměleckého majetku, Mandlova sbírka mezi nimi vynikala. Přední místa zaujímal především díky velmi cenným českým malířským dílům z 19. století. Pozornost veřejnosti si sbírka získala i kvůli tomu, že Mandl často a rád zapůjčoval nejcenější exempláře na mnohé místní výstavy.⁸⁰

2.3 MĚŠŤANSKÁ BESEDA

Založení Měšťanské besedy v Plzni spadá do doby, kdy se v českém národě opět začala plně rozvíjet vlna vlasteneckého nadšení a kdy se horlivě začínají po celé zemi zakládat

⁷⁸ Příloha č. 15.

⁷⁹ ČADÍK, Jindřich. JUDra. M. Mandla bytost estetická. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 26.

⁸⁰ LÁBEK, Ladislav. Umělecké sbírky dra Mat. Mandla v Plzni, *Plzeňsko list pro vlastivědu západních Čech*, 1927, roč. IX., s. 60.

spolky a vydávat časopisy. Bylo to období, ve kterém se po dlouholetém bachovském útisku český národ znovu navrátil k vlasteneckému úsilí a snahám. Kořeny plzeňské Měšťanské besedy sahají již hluboko do dob před rokem 1848, kdy se rodila celá řada čtenářských spolků. Jedním z nich byla i Beseda nesoucí svůj název dle pražského vzoru. Za tímto kroužkem stál v první řadě tehdejší plzeňský buditel Josef František Smetana, jenž dal v roce 1848 podnět i k založení Slovanské lípy, jejíž činnost byla bohužel již následujícího roku úředně zastavena. Vlastenecký kroužek nejbližších kolem Smetany však v Plzni vydržel a i nadále se nazýval Besedou.⁸¹

Toto byly tedy počátky Měšťanské besedy, která jako spolek vznikla roku 1862 s cílem stát se společenským, národním i kulturním centrem plzeňského života. Kladla si za úkol pěstovat vlasteneckého ducha národa a ušlechtilou zábavu, šířit vzdělanost a nabádat k pospolitosti, což se jí v následujících letech dařilo. Její dějiny byly v této době pevně spjaty s dějinami samotné Plzně. Veškeré činnosti, které rozvíjely politický, kulturní i hospodářský život Plzně, vycházely či měly pevnou oporu právě v Měšťanské besedě. Dokonce i funkcionáři pocházeli hlavně z řad předních představitelů plzeňského veřejného života.⁸²

Národní uvědomění v Plzni z velké části posilovali i drobní živnostníci, jakým byl i zlatník Josef Mandl, otec Matouše Mandla. Sám se v šedesátých a sedmdesátých letech aktivně zapojoval do probouzejícího se kulturního života. Stal se členem plzeňského Sokola a zpěváckého spolku Hlahol, ale byl i součástí Řemeslnické besedy, jež se vedle Občanské vydělila z Měšťanské besedy. Dospívající Matouš měl tedy ty nejlepší předpoklady k tomu, aby vyrostl po vzoru otce v horlivého vlastence milujícího nejen svůj národ, ale především své rodné město.

Mandlova práce pro povznesení plzeňské městské společnosti započala již za dob jeho studentských let v rámci činnosti v akademickém spolku Radbuza, o kterém se více zmíním v následující kapitole. Do Měšťanské besedy mladého studenta přitahovala touha

⁸¹ NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938, s. 58–59.

⁸² Tamtéž, s. 17–18.

po ušlechtilé zábavě a vzdělání. Sám moc dobře znal okolnosti vzniku Besedy, její cíle, úspěchy, ale i její zakladatele.⁸³

Svoji činnost v Měšťanské besedě započal krátce po roce 1890 v zábavním výboru. V této době již opadávala horlivost a intenzita zábavních činností a pozvolna se začínaly prosazovat spíše vzdělávací tendence spolku. Ačkoliv společenská činnost zde i nadále převládala, přestala být ke konci století jediným účelem Besedy. Důkazem toho je například i zvýšený příliv peněz do besední knihovny, díky čemuž se během několika let podařilo knihovnu rozšířit o několik tisíc svazků. Pod vedením profesora Hirsche se tak mohla zařadit mezi nejvýznamnější knihovny v Plzni.

Na valné hromadě dne 12. dubna roku 1896 byl Matouš Mandl zvolen do správního výboru, do kterého přišel právě v pro Besedu zlomové době. Počátkem následujícího roku se totiž začalo vážně jednat o stavbě vlastní spolkové budovy. Valná hromada ze dne 24. ledna 1897 rozhodla o koupi obecní nemovitosti, respektive západní poloviny školní budovy (tzv. Kamerálu), č. p. 97 v Kopeckého sadech. Velkou zásluhu v tomto směru měl i Václav Peták, jenž sjednal úvěr u obce a pro spolek snesitelné platební podmínky. Stavba nové budovy byla dokončena 29. prosince 1901, kdy také byla slavnostně předána do rukou plzeňské veřejnosti. Budoucnost plzeňské Měšťanské besedy tedy byla pro další generace zdárně zažehnána. Nová budova navíc sama přivedla řadu nových členů, což jen dále vedlo k rozvoji společenského života v Plzni.⁸⁴

V souvislosti se stavbou budovy se začíná čím dál častěji objevovat Mandlovo jméno. Jako výborný právník byl společníkem zejména při opatřování finančních prostředků nutných k pokrytí všech nákladů. Nejen díky těmto zásluhám byl Matouš Mandl roku 1902 zvolen jednatelem Měšťanské besedy, kde setrval do roku 1905. V době jeho jednatelství se Mandl musel potýkat s celou řadou právních i finančních otázek, které musel vyřešit.⁸⁵ Roku 1903 se totiž následkem zvýšených režii v nové budově musel urgentně řešit náhle vzniklý schodek v rozpočtu Besedy na příští rok. Především díky snahám Matouše Mandla a správního výboru se podařilo prostřednictvím nejrůznějších agitací mezi plzeňskými

⁸³ NESTL, Rudolf. Dr. M. Mandl a Měšťanská beseda v Plzni. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 38.

⁸⁴ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 28–29.

⁸⁵ NESTL, Rudolf. Dr. M. Mandl a Měšťanská beseda v Plzni. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 39.

občany a zámožnějšími členy vyjednat dobrovolné zvýšení členského příspěvku. Dopomohla ale i obec, jež slevila na některých svých poplatcích vůči Besedě. Roku 1909 byl schodek zdárně odstraněn, a to bez jakéhokoliv zásahu do finančního rozpočtu pro knihovnu a národní účely. Za dobu svého jednatelství Mandl nezapomínal ani na menšinovou činnost. Díky jeho vlivu Beseda začala propůjčovat menšinám a menšinovým korporacím besední místnosti, za které stále častěji promíjela při zábavných událostech režijní poplatky.

Jak jsem již zmínila, jednatelem Měšťanské besedy byl Matouš Mandl do roku 1905, kdy musel z pracovních důvodů toto místo opustit. Stal se totiž členem městské rady a nezbývalo mu tak dost času na tuto důležitou funkci. Přesto stále zůstal příslušníkem správního výboru a zároveň i aktivním právním rádcem spolku.

Své schopnosti mohl v plzeňské Měšťanské besedě nejvíce uplatnit, když v roce 1917 po smrti Václava Petáka nastoupil sám do starostovského úřadu. Do funkce oficiálně nastoupil dne 28. května 1918, tedy jen pár měsíců před koncem války a vznikem Československa.⁸⁶ Když pak přišly do Plzně první zprávy o vyhlášení samostatnosti, slavnostně vyzdobená Měšťanská beseda se stala centrem všech oslav. Tyto první svobodné dny zanechaly v historii a životě Besedy hluboké stopy. V jejich prostorách se konala slavnostní schůze českých důstojníků, během které byl složen jejich slib věrnosti Národnímu výboru. Národní česká milice tady byla ustavena jako orgán, a dokonce zde byla umístěna i kancelář, kde úřadovalo její velitelství. Své schůze v místnostech Besedy často vykonával i Národní výbor. Na počest je dnes v besední kavárně umístěna pamětní deska označující místo těchto jednání.⁸⁷

Po vzniku Československa vstoupila Měšťanská beseda nejen do nového myšlenkového a sociálního prostředí, ale i do nových společenských podmínek. Přesto zůstala i v nových poměrech věrna vlasteneckým ideálům, ze kterých vzešla. Byla stále centrem všech národně uvědomělých a vzdělaných vrstev obyvatelstva a kráčela ve

⁸⁶ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narození*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 29–30.

⁸⁷ NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938, s. 22.

stopách starých tradic s cílem především utvářet nové kulturní hodnoty a usilovat o zlepšení existence všech příslušníků národa.⁸⁸

Uprostřed všech těchto činností Besedy stál po dlouhá léta Matouš Mandl. Byl vždy věrným členem a starostou, který vytrvale pracoval ve všech sférách besedních činností a stal se tak pevným základem pro další rozvoj. Nejen díky jeho snahám neustále rostl věhlas a prestiž tohoto plzeňského spolku.⁸⁹

Důkazem toho jsou bezesporu i návštěvy hlav státu, Tomáše Garrigua Masaryka a Edvarda Beneše, kterých se Matouš Mandl jako čelní představitel a zároveň reprezentant Besedy osobně účastnil. Na počest návštěvy prezidenta Masaryka, jenž Měšťanskou besedu navštívil v průběhu své druhé oficiální cesty do Plzně dne 2. října roku 1921,⁹⁰ je dnes v budově umístěna pamětní deska. Odhalení, které proběhlo během slavnostní valné schůze⁹¹ roku 1937 konané u příležitosti sedmdesátého pátého výročí od založení plzeňské Besedy, poté sám Matouš Mandl mimo jiné okomentoval takto: „*Nejedná se o pomník, nýbrž jen o prostý záznam, jenž má nám v budoucnu připomínati tuto historickou, pro Měšťanskou besedu významnou událost.*“⁹²

Edvard Beneš byl hostem Měšťanské besedy hned několikrát, avšak nejvíce si jeho návštěv cenili členové Besedy v dobách, kdy zastával prezidentský úřad. O návštěvě prezidenta Beneše Mandl rovněž pohovořil na již zmíněné valné schůzi v roce 1937: „*Dne 21. června 1936 dostalo se městu Plzni návštěvou našeho druhého presidenta republiky dra Edvarda Beneše té největší pocty a Měšťanská beseda zachová si pro vždy ve vděčné paměti, že toho dne zavítal pan president v průvodu své vzácné choti do jejich místností. V těžkých dobách, které stát náš prožívá, spatřuje veškeré obyvatelstvo v osobě pana presidenta záruku míru a doprovází státnickou práci Jeho důvěrou a nejlepším přáním pro rozkvět naší republiky.*“⁹³

⁸⁸ NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938, s. 61.

⁸⁹ Tamtéž, s. 49.

⁹⁰ Příloha č. 6.

⁹¹ Příloha č. 8.

⁹² Tamtéž, s. 45.

⁹³ Tamtéž, s. 15–16.

V době této valné schůze, během které mimo jiné proběhla i pietní vzpomínka⁹⁴ u hrobů plzeňských buditelů na hřbitově sv. Mikuláše a na ústředním hřbitově u sv. Václava, působil Matouš Mandl na postu starosty Besedy již dvacet let. Za svoji úspěšnou a věrnou práci pro spolek si vysloužil v průběhu této slavnostní schůze nejedno uznání od přítomných členů a hostů. Jedním z nich byl i tehdejší místopředseda Měšťanské besedy Karel Treybal, který o Mandlovi v této souvislosti řekl: „*Jest vlídným ke každému, starším i mladším, vždy však za lepším výsledkem, poctivostí a láskou jest veden. Obětuje čas i své zkušenosti a schopnosti ideálnímu poslání Měšťanské besedy, vedle své práce advokátní, samosprávné, kulturní i humánní. Maje v úctě intence vzorných, poctivých a národně uvědomělých spoluobčanů našeho města v Besedě činných, pracuje ve vývoji změněných, dnes, dnes rozdělených a bohatě rozšířených poměrů a úkolů, jak v Besedě, tak na všech polích veřejného dneška.*“⁹⁵

2.4 DALŠÍ KULTURNÍ A UMĚLECKÉ ČINNOSTI

V kulturní a umělecké oblasti vykonal Matouš Mandl pro Plzeň skutečně obrovský kus práce. Jako velký milovník umění se znamenitým smyslem pro výtvarné umění, často využíval svého vlivu pro aktivní podporu malířů, sochařů a architektů. Stal se i ochráncem přírodních a historických památek, iniciátorem vzniku mnoha nových uměleckých institucí a oddaným a moudrým pečovatelem o hmotné zdroje nezbytné pro život takovýchto ústavů. Neustále se také snažil zvyšovat úroveň veřejného kulturního bohatství, čehož dosahoval zřizováním nejrůznějších uměleckých sbírek. Svou činnost přitom neomezoval jen na Plzeň. Známy je například jeho horlivý zájem o sbírky pražské moderní galerie či jeho podnětná starost o stavební úpravy Národního divadla.⁹⁶

Jak jsem již zmínila, nejbliže měl Mandl k výtvarnému umění. Není proto náhodou, že se stal spoluzakladatelem Spolku přátel výtvarných umění, který v Plzni vznikl v roce 1910 z iniciativy Mandla a jeho přátel Bernarda Guldenera, Heřmana Šikla a Josefa Čipery. Tento spolek poté vytvořil moderní městskou galerii, jejímž hlavním představitelem byl právě Matouš Mandl, který instituci pomáhal vytvářet, ale především se staral i o její

⁹⁴ Příloha č. 7.

⁹⁵ NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938, s. 49.

⁹⁶ 79 let dr. Matouše Mandla, *Český deník*, 23. 1. 1944, č. 22, s. 3.

doplňování. Od počátku zastával zároveň i post předsedy spolku.⁹⁷ Nejen jeho péčí vznikla v Plzni městská galerie, která se mohla pochlubit díly od našich největších výtvarníků. Galerie tak shromažďovala obrovské kulturní i hmotné jmění tehdejší Plzně.

Z podnětu Matouše Mandla byla vybudována také obrazárna Plzeňské banky, jež začala se shromažďováním děl od regionálních umělců. Začaly se opatřovat obrazy od nejvýznamnějších plzeňských výtvarníků, jako byl například Václav Brožík či Augustin Němejc. Soubor, který byl později doplňován jmény jako Jaroslav Špillar, Alois Kalvoda, Joža Úprka a dalšími významnými malíři, tak znamenal mnoho pro celý plzeňský kulturní majetek.⁹⁸

Zájem a péči věnoval i plzeňským muzeím, a to sice uměleckoprůmyslovému, historickému i národopisnému. Tyto instituce měly v Mandlovi pečlivého kurátora, jenž na ně při žádné příležitosti nezapomínal. Zejména v zemském zastupitelstvu se aktivně zasazoval o jejich finanční podporu.⁹⁹

Stál rovněž u zrodu posledního jmenovaného muzea, když roku 1912 inicioval koupi starého Gerlachovského domu, jenž byl následně opraven a věnován Národopisnému muzeu. Koupě proběhla především kvůli snahám o záchranu této plzeňské památky, což se nakonec úspěšně podařilo a budova slouží Národopisnému muzeu Plzeňska až do dnešních dnů. V souvislosti se vznikem tohoto muzea pak u příležitosti šedesátého výročí narozenin Matouše Mandla zavzpomínal Fridolín Macháček takto: „*Dr. Mandl vedl zde jménem městské rady jednání v prvním ustavení tohoto ústavu, a vzpomínám z vlastní zkušenosti, jak dovedl spojití svoji povinnost, aby hájil zájem obce, se svojí láskou k památkám minulosti a k celému podniku, a jak mnohou cennou radou přispěl k celému uspořádání věci.*“¹⁰⁰

I v poslední vůli měl Matouš Mandl na zřeteli rozvoj uměleckého a kulturního bohatství svého rodného města. Učinil totiž město Plzeň spoludědicem svých vzácných uměleckých sbírek. Národopisné muzeu Plzeňska získalo díky dědictví řadu velice cenných předmětů. Nejvíce profitovala Obrazárna města Plzně, které připadlo celkem

⁹⁷ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 50.

⁹⁸ ČADÍK, Jindřich. JUDr. Matouše Mandla sedmdesát sedm let, *Český deník*, 25. 1. 1942, č. 24, s. 3.

⁹⁹ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 8.

¹⁰⁰ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 48.

jedenáct cenných obrazů od neméně významných autorů. Do sbírky této instituce se dostala díla od Mikoláše Alše, Julia Mařáka, Františka Sequense, Augustina Němejce či od bratra Matouše Mandla – Josefa Mandla. Ten zde byl zastoupen pěti velkými olejomalbami s romantickými a pohádkovými náměty, jež doplňují již jeho stávající plzeňské dílo. Po takto cenném přírůstku, který byl posílen navíc i dědictvím z bývalé Plzeňské banky, se plzeňská obrazárna zařadila početně i kvalitou svých sbírek mezi nejvýznamnější v republice. Zvýšení úrovně kulturního bohatství Plzně¹⁰¹ se tedy Mandlovi podařilo i po jeho smrti.¹⁰²

¹⁰¹ Příloha č. 2.

¹⁰² Odkaz JUDr Mat. Mandla městu Plzni, *Věštník Ústředního národního výboru statutárního města Plzně*, 1. 2. 1949, č. 3, s. 21.

3 MENŠINOVÁ A SOCIÁLNÍ ČINNOST

3.1 AKADEMICKÝ SPOLEK RADBUZA

Jak jsem již zmínila, Matouš Mandl navštěvoval plzeňské gymnázium, kde se také poprvé setkal a spřátelil s budoucím českým básníkem Jaroslavem Kvapilem. Nebyla to ovšem jediná významná osobnost, se kterou přišel mladý Mandl v průběhu svých studií do kontaktu. Spoluzákem a zároveň přítelem se mu v této době stal i významný plzeňský pedagog Antonín Kostinec. Společně pak jako mladí studenti vstupují do akademického spolku Radbuza, kde měli oba poprvé možnost zaučit se v menšinové práci.

Tento studentský spolek byl založen již v roce 1873, což bylo období, ve kterém dochází ke střetu dvou generací a kdy se na studentstvo kladly nemalé společenské požadavky. Bylo nutné dokončit obrození českého kulturního života v národním duchu a naučit opět český lid nebát se mluvit českým jazykem. Tento úkol byl téměř splněn počátkem osmdesátých let, a tak zde vyvstaly snahy o prohloubení studentské činnosti. Studenti se brzy přizpůsobili novému způsobu života a již od roku 1874 se jim úspěšně dařilo zakládat celou řadu knihoven v obcích v západních Čechách

Od roku 1882, kdy do Radbuzy vstupují právě Kostinec s Mandlem, začala intenzivní přednášková činnost studentů na venkově. Oba mladí muži se okamžitě aktivně zapojili, takže například Antonín Kostinec již během prvního akademického roku vykonal sám v plzeňském okolí osm přednášek. Kostincovy přednášky se vždy nesly v národním a slovanském duchu. Upozorňoval v nich mimo jiné na zanedbaný kontakt studentů s dělníky či uvažoval o styku akademických spolků se spolky národními.¹⁰³

Sám Matouš Mandl se poprvé představil plzeňské veřejnosti 9. září roku 1883 ve velkém sále Měšťanské besedy jako slavnostní řečník při jubilejní valné hromadě Radbuzy. V tomto jeho prvním veřejném referátě pojednával především o slovanském rázu studentských snah. Rovněž nadšeně podporoval pěstování slovanské myšlenky i styků s ostatními slovanskými národy.

Ovšem ani v ostatních směrech spolkové činnosti Radbuzy nezůstával Mandl pozadu. Hned 4. února 1883 se stal členem výboru tohoto akademického spolku. Jelikož

¹⁰³ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narození*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 20.

byl velmi dobrým řečníkem, objížděl často menšinová území západních Čech s přednáškami, knihami či novinami.¹⁰⁴

Mimo přednášení se intenzivně věnoval i recitátorství. V této době totiž v Radbuze probíhaly snahy o založení lidových akademií zpěvných, hudebních i recitačních, které by měly propojovat zábavu s poučením a uměleckou výchovou. Protože byl Mandl vynikajícím recitátorem, připadl mu v těchto akademiích právě tento úkol.¹⁰⁵

Prvním projevem pokusů o založení lidových akademií byl slavnostní večer v Doudlevcích, kde jako nadšený student přednášel vybrané ukázky z české básnické tvorby. K dalším jeho významnějším recitátorským počínům patří bezesporu i první česká přednáška v Malesicích, kde Mandl vystoupil společně s A. B. Ciprou. Jelikož se tato událost uskutečnila v oblasti, jež byla výrazně poněmčena, jednalo se opět o velký úspěch na poli menšinové práce, který si mohl Matouš Mandl díky akademického spolku Radbuza připsat.¹⁰⁶

Jak jsem již zmínila, práce v Radbuze mu přinesla první zkušenosti s menšinovou činností. Byla to opravdu činnost v pravém slova smyslu, jelikož se spolek intenzivně snažil všestranně, kulturně i hospodářsky povznést českého člověka na západě Čech. Byli to téměř vždy čeští dělníci, kterým tento spolek projevoval svoji podporu. Nejednalo se však vždy a pouze o přednášky a veřejné projevy, ale byla zde i spousta technické, správní a finanční práce.¹⁰⁷

V době Mandlova působení hrála Radbuza již významnou úlohu v národním a společenském životě v Plzni. Jméno Mandl se postupně začalo dostávat do podvědomí plzeňských měšťanů, kteří si mladého Matouše začali brzy spojovat nejen s akademickým spolkem Radbuza, ale i s nově založenou Národní jednotou pošumavskou, kam Mandl zamířil po svých studiích na vysoké škole. Úspěšně zde pokračoval nejen jako čilý a aktivní pracovník v menšinové činnosti, ale postupně stal se i funkcionářem jednoty.¹⁰⁸

¹⁰⁴ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 7.

¹⁰⁵ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 20.

¹⁰⁶ Dr. Matouš Mandl šedesátníkem, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 1.

¹⁰⁷ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 26.

¹⁰⁸ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřižek, JUDr. Matouš Mandl sedmdesátníkem.

3.2 NÁRODNÍ JEDNOTA POŠUMAVSKÁ

Jak jsem již zmínila, zájem o západočeské menšiny byl u Matouše Mandla zcela evidentní. Poté co nabyl první zkušenosti s menšinovou prací v Radbuze, rozhodl se tomuto odvětví dále věnovat i v nově vzniklém odboru Národní jednoty pošumavské.

První myšlenky o založení spolku, který by podporoval politický a hospodářský stav českých menšin v Pošumaví, vyzruly roku 1884 v Praze v akademických spolcích Radbuza a Štítném. V červnu téhož roku se zde podařilo založit již zmiňovanou Národní jednotu pošumavskou. Plzeňská odnož pak na sebe nenechal dlouho čekat. Zřízení plzeňského odboru této jednoty se za předsednictví Václava Petáka podařilo v listopadu téhož roku.

Spolek se však v této době ještě nestal opravdovým centrem menšinové práce, jelikož většina činností byla stále vykonávána mimo něj. Výraznou změnou k lepšímu byl rok 1893, kdy do plzeňského odboru Národní jednoty pošumavské přichází řada nových členů. Mezi nimi například, nám již dobře známý, Antonín Kostinec či Josef Čipera. Roku 1895 se k nim konečně připojuje i mladý Matouš Mandl, který tak započal svou dlouholetou působnost v této jednotě.¹⁰⁹

Práce v Národní jednotě pošumavské pro něj nebyla v žádném případě stupínkem k jiné významnější činnosti. Naopak mu tato práce byla opravdovou potřebou a důležitou složkou jeho veřejného života, ve které setrval, ačkoliv byl často zahrnut a přetížen jinými funkcemi.¹¹⁰

Za dobu svého působení zde zaujímal nejrůznější postavení. Po smrti Josefa Čipery v letech 1912 až 1919 dokonce zastával post místopředsedy, mimo to působil i funkci předsedy finanční a právní komise nebo byl i správcem nemovitostí.¹¹¹

Stále se ještě věnoval přednášení, v roce 1898 jsou zaznamenány jeho tři přednášky. Na druhou stranu jeho hlavní pozornost byla zaměřena na právnickou činnost. Dlouhou řadu let Mandl zastupoval příslušníky českých menšin před úřady i soudy. Kdokoliv se na plzeňský odbor obrátil, našel tu díky němu potřebnou právnickou pomoc.

¹⁰⁹ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 27.

¹¹⁰ KOSTINEC, Antonín. Dr. Mandl v menšin. práci a v péči o mládež, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 3.

¹¹¹ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 7.

Tím ovšem jeho činnosti v Národní jednotě pošumavské ani zdaleka nekončily. Na jeho popud a za jeho následného řízení dokonce odbor kupoval usedlosti ve zněmčených obcích a převáděl je do českého majetku. Takto byl zakoupen například Brunnův statek v Malesicích či Steinerův v Sulislavi. Těchto nemovitostí, stejně jako i ostatního pozemkového majetku, který se kdy dostal do rukou odboru, se stal Mandl čestným správcem.¹¹²

3.3 OKRESNÍ PÉČE O MLÁDEŽ

Roku 1914 stál Matouš Mandl pevně v centru většiny kulturních plzeňských činností. Přesto se v tomto roce rozhodl rozšířit své již tak velice široké veřejné působení o sociální činnost. Na podnět svého přítele Antonína Kostince, se kterým již aktivně spolupracoval v akademickém spolku Radbuza či v Národní jednotě pošumavské, se zapojil do zahajovacích prací budoucí Okresní komise pro péči o mládež. Účastnil se zde především jako právní rádce a podílel se i při vypracovávání stanov.¹¹³

Bylo to v době, kdy v Plzni započaly vyvstávat první podněty k založení organizace, jež by řádně vykonávala činnost orientovanou právě na péči o mládež, postrádající náležitou rodinnou výchovu a na mládež mravně, duševně či tělesně vadnou.¹¹⁴ V roce 1914 byla v Plzni ustavena Okresní komise pro ochranu dětí a péči o mládež jako odnož Zemské komise pro péči o mládež v Čechách. Tato organizace shromažďovala sociální pracovníky bojující proti hladovění a mravní bídě českých dětí. Prvním předsedou se stal tehdejší plzeňský starosta Václav Peták, kterého po jeho smrti v roce 1917 vystřídal Matouš Mandl, zastávající do té doby post místopředsedy. Při poválečné organizaci Okresní péče o mládež mu byla poté opětovně vyjádřena v jeho funkci podpora.

Za jeho působení tato instituce prodělala nevídaný rozmach. Velké změny zaznamenala podpůrná činnost, ale i organizace celého spolku. Okresní péče o mládež v této době rozprostřela své síť prakticky po celém plzeňském okrese, takže snad

¹¹² MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 27.

¹¹³ Tamtéž, s. 50–51.

¹¹⁴ KOSTINEC, Antonín. Dr. Mandl v menšin. práci a v péči o mládež, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 3.

neexistovalo dítě, které by ušlo zájmu obrovskému aparátu obětavých pracovníků a kterému by organizace nepodařila pomocnou a ochrannou ruku. S rostoucí prací bylo nutno veškerou činnost systematicky organizovat. V průběhu Mandlova předsednictví vzniklo sedm speciálních odborů, jež samostatně zajišťovaly péči o různě znevýhodněné děti. Většina z nich byla nejen pro město, ale i pro celý region obrovským počinem.

Jedním takovým byl i Odbor pro péči o děti zmrzačené, který vznikl při Okresní péči o mládež v roce 1920. Již po roční činnosti se mu podařilo otevřít u Borského parku Masarykův ústav pro zmrzačené. Roku 1920 se podařilo otevřít ještě další významný odbor, a to sice Odbor rodičů a příznivců hluchoněmých. O takto postižené děti bylo již z dřívějšíka částečně postaráno. Od roku 1916 byla otevřena při ústavu sester Notre Dame zvláštní třída pro patnáct hluchoněmých dětí. Tuto třídu pak od 1. května 1919 převzala do své správy místní školní rada, ve které toho času rovněž působil Matouš Mandl jako předseda. Odboru rodičů a příznivců hluchoněmých dětí se po složitém vyjednávání podařilo postavit na Benešově náměstí pro tyto děti školní budovu s internátem. Téhož roku jako předchozí vznikl i Odbor pro péči a ochranu slabomyslných, jenž později nesl jméno svého nejvýznamnějšího představitele Antonína Kostince. O dva roky později byl založen i Odbor pro péči o mládež u soudu a v roce 1924 Dorostový odbor se svojí Osvětovou komisí a Poradnou pro volbu povolání. Nejmladším odborem se stal roku 1928 Odbor prázdninové péče, jenž v sobě soustřeďoval všechny plzeňské spolky zabývající se prázdninovou péčí o dítě. Dva zbylé odbory, Kojenecký odbor a Stavební odbor pro Učňovský domov, se později od Okresní péče o mládež odtrhly a zůstaly k tomuto spolku jen volně přidružené.¹¹⁵

Toto je jen zlomek z výčtu všech činností, které se za dobu předsednictví Matouše Mandla v Okresní péči o mládež podařilo zrealizovat. Mandl se alespoň částečně snažil podílet i na práci většiny z těchto výše uvedených odborů. Vždy se aktivně a horlivě zasazoval o to, aby veškerá tehdy vykonávaná péče o mládež byla soustředěna nebo alespoň přičleněna k tomuto spolku. Dosahoval tak ve všech činnostech jednotnosti a cílevědomosti. Svůj hluboký zájem o tuto práci projevoval také při svých zahraničních cestách, kdy si bedlivě všímal všech sociálních zařízení pro mládež a invalidy. Čerpal tímto způsobem potřebnou inspiraci pro další činnosti, které by byly možné zrealizovat

¹¹⁵ SUCHOMEL, Adolf. JUDr. Matouš Mandl a Okresní péče o mládež v Plzni. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 40–42.

i u nás. Jeho hlavním cílem a snem bylo po celou dobu to, aby byla Plzeň v budoucnosti opatřena všemi potřebnými ústavami pro všechnu mládež a aby mohla být poskytnuta pomocná ruka všem potřebným.¹¹⁶ Okresní péče o mládež si ho za tyto mimořádné aktivity nesmírně vážila, a tak mu v roce 1933 udělilo Zemské ústředí péče o mládež v Praze diplom uznání za mimořádnou a obětavou práci.¹¹⁷

„A proto jeho předsednictví v komisi po Petákovi nebylo nikdy pouhou formalitou, a vědomí, že tu přispěl ke zdaru této důležité instituce, bude mu sice jedinou, ale za to jistě tím milejší odměnou.“¹¹⁸

Jeho sociální cítění se však nerealizovalo jen v Okresní péči o mládež, nýbrž i ve Spolku obecní kuchyně a Krejcarovém spolku, kterým rovněž předsedal. V jeho přízni byla i celá řada jiných humanitních institucí, pro které měl vždy plné pochopení a přimluvné slovo. Jako tomu bylo například i u fondu Petákovy vychovatelny a jiných. Při své široké činnosti nikdy nezapomínal na péči o trpící a znevýhodněné děti, na kterou neustále upozorňoval a snažil se jí vydobýt vážnější pozornost.¹¹⁹

Od roku 1921 byl členem okresního školního výboru, jenž měl své pevné základy v po válce zaniklé okresní školní radě, ve které Matouš Mandl působil. Ve výboru se pak po dlouhá léta věnoval nejen potřebám a zájmům plzeňských škol a učitelů, kteří v něm vždy našli upřímného a spravedlivého zastávce, ale svůj zájem orientoval i na venkov. I přes svoji velkou pracovní vytíženost se pravidelně účastnil všech schůzí výboru, kde byl vždy pečlivě připraven a informován o všech aktuálních školských otázkách. Díky taktu a schopnostem řešit i ty nejsložitější otázky, byl pro okresní školní výbor po celou dobu své činnosti velmi ceněným a váženým členem.¹²⁰

¹¹⁶ KOSTINEC, Antonín. Dr. Mandl v menšin. práci a v péči o mládež, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 3.

¹¹⁷ SUCHOMEL, Adolf. JUDr. Matouš Mandl a Okresní péče o mládež v Plzni. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 42.

¹¹⁸ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 27.

¹¹⁹ JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 8.

¹²⁰ ZÁHOŘÍK, Karel. V okresním školním výboru. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 36–37.

4 POLITICKÁ A SAMOSPRÁVNÍ ČINNOST

4.1 SAMOSPRÁVNÍ ČINNOST

Ve chvílích, kdy se mladý Matouš Mandl rozhodoval pro svou politickou orientaci, byl v plném proudu boj staročeství s mladočestvím, který se v Plzni vyvíjel v celku poklidné atmosféře. Mandl, jakožto příslušník Radbuzy, nemohl se přiklánět k jiné straně než k Národní straně svobodomyslné, jež v Plzni, stejně jako jinde, shromažďovala mládež.¹²¹

Teprve v osmdesátých letech se politická situace začala více diferenciovat. V roce 1885 vznikl nový politický spolek, Občanský klub. Do čela, této tehdy jediné mladočeské organizace v Plzni, se postavil plzeňský advokát Emanuel Dyk. Počátkem devadesátých let tento spolek zaznamenal příliv příslušníků mladší generace, do které, mimo Jana Kesslera či Vojtěcha Kapsy, patřil i Matouš Mandl.¹²² Hned po svém nástupu do Občanského klubu Mandl vynikal svým nevídaným rozhledem, rázností, ale i ryzím vlastenectvím. Po krátké době se stal jedním z předních pracovníků, který svou horlivostí a zapáleností předčil mnohé dřívější členy klubu. Také některé z jeho námětů byly pozoruhodné a vzbuzovaly pozornost.¹²³

Když pak roku 1893 Občanský klub zanikl, Mandl vstoupil, především díky vlivu jeho ženy Růženy a tchána Josefa Čipery, do Národního klubu, jenž byl založen jako nástupce klubu předešlého. Zde se bojovalo hlavně za jednotnost při řešení velkých národních i komunálních otázek.¹²⁴

Již zmíněný Josef Čipera, předák Národního klubu, přiměl svého zetě i ke kandidatuře do obecního zastupitelstva. Mandl byl tehdy kandidován jako náhradník v prvním sboru a při volbě dne 6. března 1897 byl úspěšně zvolen. Řádným členem obecního zastupitelstva se pak stal po volbách ze dne 30. října 1902.¹²⁵ Ačkoliv začínal jako náhradník, jeho činnost se mnoho nelišila od plného členství. Náhradníci se totiž mohli účastnit všech jednání a zasahovat do nich stejným způsobem jako členové řádní. Po svém řádném zvolení začal postupně pracovat v několika komisích. Samozřejmostí byla

¹²¹ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 32.

¹²² Tamtéž, s. 33–34.

¹²³ RYPL, Celestín. K sedmdesátce Dr. Matouše Mandla. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 17.

¹²⁴ LUKAVSKÝ, František. K šedesátce dra M. Mandla, *Český deník*, 28. 1. 1925, č. 28, s. 1.

¹²⁵ Dr. Matouš Mandl – padesátníkem, *Český denník*, 27. 1. 1915, č. 27, s. 1.

komise právní, ve které působil po celou dobu práce pro obec, komise sociální, hřbitovní, zdravotní rady, osobní a v dozorčích komisích ústředních jatek a městské plynárny.¹²⁶

Dne 28. října 1904 byl Matouš Mandl rovněž zvolen do městské rady, kde se brzy dostal mezi nejpřednější pracovníky. Za jeho činnosti byla provedena řada reforem v městském popisnictví, byl zřízen jatečný trh, masná kasa a zemědělská prodejna, podařilo se rozšířit jatky, provést rozsáhlou rekonstrukci městské plynárny a bylo i zdokonaleno veřejné osvětlení. V roce 1910 bylo dokonce provedeno sčítání lidu.¹²⁷ V roce 1913 zaznamenal Mandl další posun, a to když byl zvolen ve volbách z 12. března prvním radním, a tudíž i prvním náměstkem purkmistra.¹²⁸

Dne 15. září 1911 se konala poslední volba do zemského sněmu a Matouši Mandlovi se podařilo hned při první volbě zvítězit. Stal se tak zemským poslancem a nástupcem svého zesnulého tchána Josefa Čipery. Skutečnost, že Mandl zvítězil napoprvé, byla v této době vzácností. Výhra byla o to cennější, jelikož proti sobě měl několik protikandidátů, a dokonce i jednoho Němce. To, že poté zvítězil značnou nadpoloviční většinou, svědčilo jen o tom, že plzeňské voličstvo si Mandla velmi oblíbilo a vážilo si ho.¹²⁹

*„Dr. Mandl ve svých kandidátních řečech zdůrazňoval dvě nejdůležitější otázky, na něž měl sněm odpovědět: bylo nutno předně připravit srovnání nebo alespoň snesitelnou úpravu poměru českoněmeckého, mimo to pak naléhala úprava učitelských platů, poněvadž poměry učitelstva před válkou byly již opravdu nesnesitelné“*¹³⁰

Po zvolení zemským poslancem neměl Mandl vůbec lehkou úlohu. Přicházel totiž do zemského sněmu po takových osobnostech, jako byl Václav Peták, František Schwarz či Josef Čipera. Když tedy vstoupil v zemských mandát, nastala mu povinnost především uhájit pověst Plzně, kterou tam tito muži vydobyli. Díky svým dosavadním zkušenostem, výbornému vyškolení a intelektuálním kvalitám se mu tato úloha podařila naplnit. Tedy alespoň částečně. Sněm se totiž sešel kvůli německým obstrukcím jen jednou, a to hned na

¹²⁶ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 32.

¹²⁷ *Almanach královského města Plzně na rok 1913*, Plzeň: Obec královského města Plzně, 1913, roč. I., s. 264.

¹²⁸ Tamtéž, s. 329.

¹²⁹ Dr. Matouš Mandl – padesátníkem, *Český denník*, 27. 1. 1915, č. 27, s. 1.

¹³⁰ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 43.

začátku roku 1911, takže Mandlovi nebyl poskytnut dostatečný prostor pro pronášení svých názorů.¹³¹ Zemským poslancem byl Mandl až do rozpuštění sněmu Annenskými patenty z roku 1913.¹³²

Za války byla Plzeň neustále pod dohledem rakouské vlády a často hrozilo rozpuštění obecního zastupitelstva a persekuce jejich předních představitelů. V té době se Matouš Mandl aktivně podílel na záchraně českého obyvatelstva, a to nejen z hlediska zásobovacího, ale i národního. Roku 1917 byl navíc zvolen purkmistrem města Plzně, což více přiblížím v následující podkapitole. Na konci války byl ještě před převratem ustaven v Plzni národní výbor, který fungoval až do vzniku nového obecního zastupitelstva. Za předsednictví Matouše Mandla se výboru podařilo v této složité době mnoho vykonat v oblasti národní, státní i sociálně hospodářské.¹³³

Vrátím se nyní zpět do válečných let, kdy se v Plzni u příležitosti 500. výročí upálení Mistra Jana Husa připravovaly veliké oslavy, které však v létě 1915 zakázaly rakouské úřady. Přesto bylo možné po Plzni vidět na veřejnosti řadu Husových obrazů. Dne 6. července se pak sešla schůze obecního zastupitelstva, na níž pronesl Matouš Mandl jeden ze svých nejlepších projevů, ve kterém vzpomenu na památku Jana Husa a ocenil jeho význam pro národ. Závěrem projevu poté navrhl k uctění památky postavit Husův dům, kde by mohly sídlit veškeré české knihovny v Plzni. Tento návrh byl následně všemi přítomnými podpořen a jednomyslně schválen. Podporu mu vyjádřil i sám Václav Peták, tehdejší purkmistr Plzně.

Toto jednání vyvolalo okamžitý odpor ze strany plzeňské menšiny, která kritizovala městskou správu za to, že v dobách, kdy se má vše věnovat na rakouské válečné půjčky, chce dávat peníze na české účely. Peták i Mandl byli veřejně kritizováni a jejich projevy byly vnímány jako provokace. Reakcí bylo vyšetřování ze strany rakouských úřadů a také zvýšený politický dozor v Plzni.¹³⁴

¹³¹ Dr. Matouš Mandl šedesátníkem, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 2.

¹³² Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 3.

¹³³ LUKAVSKÝ, František. K šedesátce dra M. Mandla, *Český deník*, 28. 1. 1925, č. 28, s. 1.

¹³⁴ DOUŠA, Jaroslav. Postoj plzeňského purkmistra a jeho prvního náměstka k habsburské monarchii v první světové válce. In: HOJDA, Zdeněk – PRAH, Roman (ed.). *Český lev a rakouský orel v 19. století. Sborník příspěvků ze stejnojmenného sympozia*. Praha: KLP, 1994, s. 63–64.

I taková tedy byla činnost Matouše Mandla v plzeňském obecním zastupitelstvu během první světové války. Po vzniku Československa se i nadále rozhodl zůstat v zastupitelském sboru, aby hájil zájmy plzeňského obyvatelstva. Od roku 1924 zastával úřad druhého starostova náměstka a mezi lety 1924 až 1928 byl členem okresního zastupitelstva. Roku 1937 byla Matouši Mandlovi po čtyřicetileté činnosti v městské správě udělena usnesením obecního zastupitelstva zlatá čestná plaketa I. stupně za zásluhy. Členem obecního zastupitelstva poté byl ještě dva roky, respektive do roku 1939.

Poslední významnou částí Mandlovy samosprávní činnosti je působení v zemském zastupitelstvu v letech 1928 až 1939, kdy byl zároveň činný i jako předseda Klubu strany národně demokratické, podobně jako v plzeňské organizaci této strany, kde rovněž zastával funkci předsedy. V této době byl i členem právní a finanční komise zemského zastupitelstva a kuratoria Národního muzea.¹³⁵

„Neohroženě hájí tu národní ráz státu, památku gen. Foche, čest sokolstva, české školství hraničářské, kulturní české instituce, neodvislost samosprávy. Věčně a užitečně zasahuje do projednávání každého zemského rozpočtu. Účastní se řešení všech otázek kulturních, národohospodářských, sociálních a zdravotních. Zastává se samosprávných zaměstnanců i pensistů, vymáhá přesné vymezení právního poměru Národního divadla a Národního muzea, ujímá se slova při tvoření silničního zákona a nového stavebního řádu, zastává se živnostníků, prosazuje podporu venkovského divadelnictví, regionálního musejnictví, i lidové osvěty, atd.“¹³⁶

Pečlivě se věnoval zejména kulturním záležitostem, a dokonce se stal i přisedicím správní rady Národního muzea, kde se horlivě staral o moderní galerii. Velkou pozornost věnoval péči o umělecké statky českého národa. Poznalo to například i Městské divadlo v Plzni, jemuž Mandl pomohl zajistit hospodářskou základnu a udržet tak určitou úroveň divadelních představení. Velice aktivní byl v otázce zákona na ochranu památek, jenž se snažil podporovat. Sám se věnoval památkové péči na západě Čech, kde se zasazoval

¹³⁵ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 3.

¹³⁶ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřižek, Jubileum dr. M. Mandla: 1865 – 1935.

především o záchranu Mariánské Týnice, kostela v Čechovicích a Hradiště u Plzně. Zároveň se stal patronem všech památkových věcí v západních Čechách.¹³⁷

4.2 POSLEDNÍ PLZEŇSKÝ PURKMISTR

Jak jsem již zmínila, Matouš Mandl byl 13. prosince 1917 zvolen obecním zastupitelstvem za plzeňského purkmistra. Nahradil tak zesnulého Václava Petáka, jenž purkmistrovský úřad zastával již od roku 1892. V této těžké době byl vybrán právě Mandl, a to hlavně díky své pracovitosti, houževnatosti i smířlivosti.¹³⁸

Po svém zvolení pronesl nový purkmistr na tuto dobu odvážnou řeč, v níž oznámil svůj program, zároveň se ale i zmínil hrdě o českém státu. „...*musíme však také pečovati, aby město naše po stránce národnostní bylo zabezpečeno, aby zůstalo, čím jest, městem českým, pevnou záštitou naší národnosti na českém západě! Jako si však přejeme, aby menšinám našim dostalo se konečně spravedlnosti stále odpírané, tak i na druhé straně chovati se chceme k našim spoluobčanům německé národnosti s dosavadní objektivitou a nemáme jiného vřelejšího přání, než aby v tomto směru bylo město naše vzorem..., neboť nesou-li se naše dnešní nejvroucnější tužby k tomu, aby svého splnění došla stoletá touha po znovuzřízení samostatného českého státu, zůstává při tom stálým heslem našim svoboda a spravedlnost.*“¹³⁹

Zvláštní důraz položil Matouš Mandl na to, aby byly odstraněny vady samosprávy, jelikož Plzeň za poslední roky prodělala velkou změnu ve složení obyvatelstva, žádal, aby byla poskytnuta v obecní správě účast co nejširším vrstvám. Jeho programová řeč dále pojednávala o sociálních poměrech na konci války a změně hospodářského postavení středního stavu, zvláště inteligence. Poukazoval i na to, že hospodářská síla obce by se měla opírat v první řadě o průmysl.¹⁴⁰

Po nástupu do funkce si Mandl vytvořil důvěrný šestičlenný poradní sbor tvořený výhradně jeho nejbližšími přáteli. Oproti Petákovi, tak byl Mandl mnohem méně vstřícný

¹³⁷ ČADÍK, Jindřich. Život, jenž tvořil dějiny města, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 4.

¹³⁸ KRÍŽ, František. Čtyři vzpomínky. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 32–34.

¹³⁹ DOUŠA, Jaroslav. Odvážná řeč purkmistra, *Plzeňský deník*, 7. 1. 1993, roč. II., č. 4, s. 6.

¹⁴⁰ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narození*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 57.

k magistrátním úředníkům, což vedlo některé z nich k počátečním antipatiím vůči purkmistrově osobě. Často docházelo k porovnávání jeho s bývalým purkmistrem Petákem. Ve srovnání s ním, prý byl ve všech oblastech působení na radnici horší, což potvrzoval i tehdejší nejvyšší plzeňský úředník a blízký spolupracovník Mandla – František Kříž. Po celou dobu úřadu byl dost zaměstnán svou advokátní praxí, kvůli čemuž na radnici často chyběl. Zároveň prý neuměl ani řídit schůze, které byly rozvržené. Ačkoliv tedy dostal v této pohnuté době jednu z nejtěžších úloh, kritika se na něj hrnula ze všech stran. Jeho nelehká práce spočívala v tom, že musel nejen město bezpečně provést všemi úskalími světové války, ale především měl na starosti zásobování města potravinami a dalšími předměty denní potřeby. Přestože byl Matouš Mandl plzeňským starostou pouhých 19 měsíců, respektive od prosince 1917 do června 1919, zhostil se této funkce s taktem, jemností, ale také nepoddajností.¹⁴¹

Jako plzeňský purkmistr dával své smýšlení často veřejně najevo. Když ho na jaře roku 1918 navštívil Jaroslav princ Lobkovic z Křimic s žádostí o to, aby Plzeň vydala prohlášení loajality monarchii a císaři Karlovi, Mandl statečně odpověděl, že na takové stanovisko je již pozdě a že Plzeň stojí za projevem politiků a předních mužů národa, čímž zřejmě odkazoval na pražskou národní přísahu z 13. dubna 1918.¹⁴²

V této době nastala v Plzni doposud nejkritičtější situace v zásobování potravinami. Když se nouze o potraviny zvětšila na tolik, že propukly první nepokoje, telegrafoval 20. června plzeňský městský úřad místodržiteli, ministru výživy a ministerskému předsedovi, že vzhledem ke složité situaci žádá Plzeň okamžitý přiděl potravin. Hned následujícího dne ale bohužel došlo na Pražském předměstí k shluknutí občanů, kteří si chtěli odnést část dovezených potravin. Povoláný oddíl maďarského vojska pak vystřelil v Koterovské ulici do davu několik salv, kterým padlo za obět' šest dětských životů. Když se poté vojsko usadilo na náměstí a žádalo Mandla o to, aby jedna ze strojních pušek byla umístěna přímo v radničním okně, ze kterého se mělo v případě potřeby střílet, purkmistr rozhořčeně a zvýšeným hlasem odpověděl, že radnice svou staletou historickou tradicí

¹⁴¹ ŘEHÁČEK, Karel. Plzeňské události let 1900–1939 v pamětech JUDr. Františka Kříže. In: MARTINOVKÝ, Ivan (ed.). *Minulostí Západočeského kraje*, sv. 39. Plzeň: Albis international, 2004, s. 280–281.

¹⁴² DOUŠA, Jaroslav. Postoj plzeňského purkmistra a jeho prvního náměstka k habsburské monarchii v první světové válce. In: HOJDA, Zdeněk – PRAH, Roman (ed.). *Český lev a rakouský orel v 19. století. Sborník příspěvků ze stejnojmenného sympozia*. Praha: KLP, 1994, s. 66–67.

slouží k ochraně občanstva a nikoliv k usmrcování lidí. Puška tedy nakonec na radnici umístěna nebyla.¹⁴³

Když došlo na slavný 28. říjen, reakce Matouše Mandla perfektně odrážela jeho názory a postoje k válce a habsburské monarchii. Během tohoto dne, když začaly na plzeňskou radnici telefonovat z Prahy o tom, že je vyhlášen československý stát, purkmistr tuto zprávu přijal s pohnutím a řekl: „*Zaplat' Bůh, že je konec utrpení. Budeme mít nový život. Nastává nám ovšem povinnost, abychom si udrželi, co jsme nejkrásnějšího z rukou Osudu přijali.*“¹⁴⁴

Jak jsem již zmínila, na konci války byl ještě před 28. říjnem ustaven národní výbor. Stalo se tomu na popud poslanců, kteří přinesli z Prahy pokyn k započetí příprav pro převedení vlády do českých rukou. Národní výbor se v čele s Matoušem Mandlem ujal popřevratové správy státních úřadů a působil nejen v místě samém, ale zasahoval svou činností i do poněmčených západočeských krajů. Mandl jako předseda musel řešit řadu otázek ohledně nového úřadování, avšak dokázal si vždy zachovat nestrannost a pevnost ve svých rozhodováních.¹⁴⁵

Když skončila válka, rozhořel se v Plzni znovu boj politických stran o radniční křesla. V roce 1919 se ve volbách prosadily socialistické strany, ke kterým Matouš Mandl nepatřil, a tak musel pozici plzeňského starosty opustit.¹⁴⁶ Na jeho místo nastoupil sociální demokrat Luděk Pik. Když v červnu roku 1919 Matouš Mandl opouštěl kancelář starosty Plzně, přišli se s ním rozloučit pouze dva zaměstnanci, a to sice úřednice prezidia Helena Pechová a již zmíněný František Kříž.¹⁴⁷

¹⁴³ KŘÍŽ, František. Čtyři vzpomínky. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 34–35.

¹⁴⁴ DOUŠA, Jaroslav. Postoj plzeňského purkmistra a jeho prvního náměstka k habsburské monarchii v první světové válce. In: HOJDA, Zdeněk – PRAH, Roman (ed.). *Český lev a rakouský orel v 19. století. Sborník příspěvků ze stejnojmenného symposia*. Praha: KLP, 1994, s. 67.

¹⁴⁵ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 58.

¹⁴⁶ VOTRUBA, Jiří. *Z galerie otců Plzně aneb střípky vědomostí o těch, kteří v různých dobách stáli v čele města, a o časech, jež společně s ním prožívali*. Plzeň: Jiří Votruba, 2011, s. 140.

¹⁴⁷ ŘEHÁČEK, Karel. Plzeňské události let 1900–1939 v pamětech JUDr. Františka Kříže. In: MARTINOVKÝ, Ivan (ed.). *Minulostí Západočeského kraje*, sv. 39. Plzeň: Albis international, 2004, s. 282.

Ačkoliv neměl mnoho příležitostí k tomu, aby mohl zrealizovat svůj původní politický program, přesto se mu v nelehké době podařilo od rodného města odvrátit nejedno nebezpečí rakouských úkladů a dovést tak Plzeň bezpečně až k 28. říjnu.¹⁴⁸

¹⁴⁸ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), novinový výstřižek, Jubileum dr. M. Mandla: 1865 – 1935.

5 ADVOKÁTNÍ ČINNOST

Matouš Mandl vystudoval právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde získal výborný základ pro rozvoj své další právnické praxe. Po vykonání přípravné praxe v advokátních kancelářích JUDr. Antonína Jindry a JUDr. Stanislava Wopršálka složil úspěšně advokátní zkoušky a roku 1896 si v plzeňské Fodermayerově ulici otevřel vlastní kancelář.¹⁴⁹

Po celý život vnímal advokacii především jako své životní poslání. Vždy horlivě usiloval o obhajobu spravedlivých zájmů svých klientů a zároveň se snažil brát v potaz i námitky odpůrců. Pokud to nebylo nezbytně nutné, usiloval raději o kompromis, aby urovnal vzniklé spory a předešel tak dalším. S pečlivostí vždy studoval co možná nejpodrobněji jednotlivé případy a osvojoval si veškeré informace o každém procesu, na kterém pracoval.¹⁵⁰ Nikdy nebyl advokátem libujícím si v oslnivém řečnování, ačkoliv by tuto úlohu se svým nadáním dozajista zvládl. Daleko raději dával přednost své mistrné a důmyslné argumentaci a precizní připravenosti.¹⁵¹

Měl široké povědomí o odborné literatuře a byl dokonalým znalcem všech zákonů, které dokázal do posledního paragrafu citovat nazpaměť. Vyznal se v lidech a dovedl jim vždy dobře porozumět. Prakticky neznal úřední hodiny a snažil se si pro každého udělat čas. Nad jeho vlídným a milým přístupem se pak s překvapením pozastavoval ne jeden občan, jenž navštívil Mandlovu advokátní kancelář. On sám prý často prohlašoval, že osoba právníka je v první řadě lékařem duše, který může svou dobře mířenou radou a pomocí druhému velmi prospět.¹⁵²

„Dr. Mandl jest advokátem, jenž před rozhodnutím o povaze svěřené mu záležitosti a před prvním krokem, směřujícím k jejímu vyřízení, do všech podrobností ji s klientem svým prožije a není pak divu, že chráněncem jeho, pozoruje, že jest pochopen, svěřuje se mu tím odevzdaněji a lpí přímo na každém jeho slovu, cítí potěšení i posilu z jeho rady a vzboují se ze své stísněnosti.“¹⁵³

¹⁴⁹ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 1.

¹⁵⁰ POMPE, Ludvík. Dr. Matouš Mandl jako advokát. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 30–32.

¹⁵¹ ČADÍK, Jindřich. JUDr. Matouše Mandla sedmdesát sedm let, *Český deník*, 25. 1. 1942, č. 24, s. 3.

¹⁵² MUKENŠNÁBL, Josef. Co málokdo ví o dru Mandlovi, *Český deník*, 4. 2. 1940, č. 33, s. 2.

¹⁵³ HOCHMAN, Josef. JUDr. Matouš Mandl jako advokát, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 4.

Jeho hluboké zaujetí pro advokacii, postupy práce, pohotovost a preciznost při řešení případů, ale i jeho osobní šarm a vlídnost z něj učinily právníka se znamenitou pověstí. Těšil se vždy hluboké úctě a obdivu, a to nejen od svých klientů a kolegů, ale oceňován byl i u nejvyšších justičních institucí v zemi. Vrcholem pak bylo vyjádření uznání i od prezidenta Emila Háchy, a to ještě v dobách, kdy sám Hácha vykonával právnickou praxi.¹⁵⁴

Jako advokát zaměstnal a vychoval Matouš Mandl ve své kanceláři přes 30 koncipientů, z nichž většina setrvala u advokátní dráhy a otevřela si v Plzni vlastní kancelář. Mnozí z nich se také uplatnili na místech v různých úsecích veřejné správy či v hospodářských korporacích. Na Mandla pak všichni jeho žáci vzpomínali jako na vynikajícího učitele, dobrého šéfa a laskavého přítele.¹⁵⁵ V jeho kanceláři začínal mimo jiné i Richard Krofta, vrchní ředitel Spořitelny města Plzně a prezident Měšťanského pivovaru, Arnošt Čipera, ředitel Vyšší hospodářské školy v Plzni či Jaroslav Šimana, jednatel Spolku advokátů plzeňského kraje.¹⁵⁶

Pokud bychom se měli věnovat odbornému zaměření Mandlovy právní činnosti, museli bychom konstatovat, že jeho praxe se během let dotkla všemožných oborů práva. Za předního odborníka byl považován zejména ve vodohospodářském, průmyslovém a hospodářském právu.¹⁵⁷ Od doby, kdy se Mandl začal aktivněji podílet na plzeňské veřejné činnosti, se jeho právnická práce stala pro Plzeň takřka nepostradatelnou.

Jak jsem již zmínila, právní podporu poskytoval řadě kulturních i menšinových spolků, jako byla například Národní jednota pošumavská, Okresní péče o mládež či Měšťanská beseda. Brzy se stal i právním zástupcem velkých plzeňských podniků, pivovarů a dokonce i Škodových závodů, což mělo velký význam pro město. Právní zastoupení plzeňského průmyslu a obchodu totiž pevně držely zkušené a především, což bylo v této době velmi podstatné, české ruce. Tehdy byl také stále častěji pověřován

¹⁵⁴ ČADÍK, Jindřich. Život, jenž tvořil dějiny města, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 4.

¹⁵⁵ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1242, i. č. 3061, vlastní životopisy Matouše Mandla, strojopis, 5 s., zde s. 3.

¹⁵⁶ POMPE, Ludvík. Dr. Matouš Mandl jako advokát. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 29–30.

¹⁵⁷ ČADÍK, Jindřich. JUDr. Matouše Mandla sedmdesát sedm let, *Český deník*, 25. 1. 1942, č. 24, s. 3.

akcionováním plzeňských podniků, jelikož v oblasti obchodního práva prakticky neměl v Plzni konkurenta.¹⁵⁸

Díky Mandlově vysoké odbornosti v obchodím právu se roku 1910 zúčastnil i založení Plzeňské banky, která vznikla z potřeby vytvořit v Plzni první samostatný bankovní ústav. Očekávalo se hlavně to, že se v ní budou seskupovat lidé se zájmem o hospodářské otázky, jako byl i Matouš Mandl, a že se následně tato instituce stane střediskem plzeňské hospodářské expanze. Jak velký měl zde Mandl vliv, dokazuje to, že se stal místopředsedou správní rady.¹⁵⁹ V rámci spolupráce Mandla s Guldenerem, Kroftou a dalšími se následně Plzeňské bance podařilo odpoutat plzeňské průmyslové podniky od německého finančnictví.¹⁶⁰

V oblasti finančnictví nebyl Mandl rovněž žádným začátečníkem, neboť již v roce 1912 vstoupil do výboru a později i do ředitelství plzeňské Městské spořitelny, ve které v době svého purkmistrování zastával dokonce post předsedy. Další výraznou zkušeností s finančním právem se pro Mandla stala i činnost v Občanské záložně, nejstarším, nejvýznamnějším a největším peněžním ústavě českého západu, kde od roku 1918 působil jako předseda správního výboru.

*„Byl dále spoluzakladatelem a jednatelem, později předsedou dozorčí rady Západočeského elektrářského svazu, jest členem jednatelešského sboru Grafických závodů Neuber, Pour a spol., místopředsedou správní rady Stavební akc. společnosti Viktor Beneš v Praze a členem Správní rady akciové společnosti Železářny a smaltovny Bartelmus v Plzni.“*¹⁶¹

I přes tuto bohatou činnost si Mandl ještě našel čas na práci, jež byla nejen jemu, ale i plzeňské veřejnosti nejbližší a nejsympatičtější. Stal se totiž právním zástupcem města. Během tohoto období pak získal pro obec mnoho výhod a zachránil řadu práv.¹⁶² Hlavně díky Mandlovi se podařilo získat pro Plzeň mnohem více z daňového základu

¹⁵⁸ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 24.

¹⁵⁹ GULDENER, Bernard. Dr. Mandl v životě hospodářském. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 21–22.

¹⁶⁰ MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 49.

¹⁶¹ GULDENER, Bernard. Dr. Mandl v životě hospodářském. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 22.

¹⁶² MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925, s. 25.

Škodovky, než se původně předpokládalo. Úspěšný byl i ve sporu s obcí Doubravkou o podíl na dani z Měšťanského pivovaru či ve sporech o námitkách proti novým regulacím města.¹⁶³ Zdařile provedl i spor o vlastnictví k budově bývalého okresního hejtmanství na náměstí Republiky v Plzni, spory o uznání starých vodních práv Plzně na řekách Mži a Radbuze a spory o sloučení sousedních obcí s městem a ochranu starousedlých plzeňských pivovarů před novými pivovarskými podniky.¹⁶⁴

Mandlova advokátní činnost byla až do jeho vysokého věku velice široká. Každý den přicházel do své advokátní kanceláře, aby zde až do pozdního odpoledne i večera neúnavně a pilně pracoval. Za svoji dlouhou praxi mu byla svěřena velká spousta kauz, které vrcholily jeho prací pro město. Ačkoliv se často podílel na těch největších procesech, nikdy neváhal zastupovat i obyčejné dělníky vyhozené ze Škodovky.¹⁶⁵ Matouš Mandl dosáhl v průběhu své advokátní praxe jednoho prvenství, ještě v roce 1945, ve svých osmdesáti letech, byl totiž nejstarším činným advokátem v Čechách.¹⁶⁶

¹⁶³ Tamtéž, s. 48.

¹⁶⁴ POMPE, Ludvík. Dr. Matouš Mandl jako advokát. In: *JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935, s. 30–31.

¹⁶⁵ Denní zprávy, *Nová doba*, 27. 1. 1945, roč. LI., č. 23, s. 3.

¹⁶⁶ DOUŠA, Jaroslav. Matouš Mandl nezapomínal na chudé. Osobnost století, *Plzeňský deník*, 23. 2. 2000, roč. IX., č. 45, s. 15.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo především vytvoření uceleného shrnutí života Matouše Mandla se zvláštním zaměřením na jeho činnost a význam v rámci Plzně. Jelikož se domnívám, že Matouš Mandl je neprávem opomíjenou plzeňskou osobností, snažila jsem se jeho jméno alespoň trochu zviditelnit. Myslím si, že Mandl si, díky své bohaté spolkové, advokátní a samosprávné činnosti, rozhodně zaslouží být v širším povědomí veřejnosti. Zajímavostí rovněž je to, že se Matouš Mandl stal posledním plzeňským purkmistrem, což jistě mnoho lidí neví.

Proto, aby tato práce mohla vzniknout, jsem musela nejdříve nashromáždit co nejvíce pramenů a literatury. Asi nejvíce času mi zabralo studium archiválií, kdy jsem pečlivě pročítala dochované materiály. Neméně času mi zabralo i studium periodik, k čemuž jsem využívala server digitální knihovny Kramerius. Procházela jsem celé ročníky a snažila se vytěžit co nejvíce informací.

Práci jsem koncipovala do pěti hlavních kapitol zaměřujících se na Mandlův osobní život a na hlavní směry jeho rozsáhlých činností. Pozornost jsem věnovala i vybraným členům Mandlovy rodiny. Jednotlivým kapitolám jsem se snažila věnovat přibližně stejný prostor, jelikož se domnívám, že se nedá přesně určit jeden hlavní směr Mandlovy činnosti. V přílohách uvádím ukázkou Mandlovy tvorby a výběr z fotografií.

Závěrem bych ráda upozornila na nesmírně široký přínos Matouše Mandla pro Plzeň. Po celý život se aktivně zapojoval do plzeňského kulturního, politického, veřejného i sociálního dění. Jeho mnohostranná a intenzivní práce pro rodné město se tak stala svým rozsahem a významem něčím výjimečným. Můžeme říci, že v osobnosti Matouše Mandla se promítají dějiny Plzně 1. poloviny 20. století, které on sám pomáhal budovat.

ZUSAMMENFASSUNG

JUDr. Matouš Mandl war ein tschechischer Jurist, ein Politiker und ein langjähriger Funktionär des tschechischen Landes und der Stadtverwaltung von Pilsen, wo er hauptsächlich in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts tätig war. Er wurde am 27. Januar 1867 in Pilsen in eine Familie von Pilsener Goldschmieden geboren. Aus dem familiären Umfeld hat er eine große Liebe zur Kunst gewonnen. Die Kunst hat er von seiner Jugend an gesammelt. Im Laufe der Jahre hat er eine umfangreiche Kunstsammlung aufgebaut, die bald einen guten Ruf in Pilsen hatte. Nach erfolgreichem Abschluss seines Studiums an der Karlsuniversität hat er sein eigenes Büro in Fodermayer Straße, in der heutigen Bedrich Smetana Straße, eröffnet. Dank seiner Präzision, seiner perfekten Kenntnis der Gesetze und vom allem seiner Freundlichkeit gegenüber Menschen wurde er bald einer der gefragteste Jurist in Pilsen. Obwohl er sich hauptsächlich auf Industrierecht spezialisiert hat, hat er als Rechtsanwalt der Stadt den größten Ruf erlangt, wo er erfolgreich eine Reihe von Streitigkeiten geführt hat. Eine große Aufmerksamkeit hat er auch einer Minderheitenarbeit gewidmet. Im Laufe seines Studiums wurde er ein aktives Mitglied des akademischen Vereins „Radbuza“, er hat viele Jahre in „Národní jednota pošumavská“ und in „Okresní péče o mládež“. Sein ganzes Leben hat er versucht, den kulturellen und künstlerischen Reichtum von Pilsen zu entwickeln. Er war ein Mitglied und später ein langjähriger Bürgermeister von „Měšťanská beseda“, das unter seiner Leistung ein kulturelles Zentrum von Pilsen war. Er war auch „Spolek přátel výtvarných umění“. Dank dieses Vereins und dank Mandls Aktivitäten wurde eine Stadtgalerie in Pilsen gegründet. Er hat die Kultur auch während seiner langjährigen Tätigkeit in der Selbstverwaltung unterstützt, in der er in allen Funktionsstufen tätig war. Er war ein Mitglied des Gemeinderates und des Stadtrates, ein Mitglied des Landtags und während des Krieges war er Bürgermeister von Pilsen. Nach dem Krieg war er tätig in Nationaldemokratische Partei im Landtag. Matouš Mandl ist nach einer schweren Krankheit am 23. Dezember 1948 in Pilsen gestorben. Ihm zu Ehren ist heute eine der Straßen in Pilsen nach ihm benannt und auf seinem Geburtshaus in Riegerova Straße befindet sich eine Gedenktafel, die an einen Geburtsort des letzten Bürgermeisters von Pilsen erinnert hat.

Das Hauptziel dieser Arbeit ist eine umfassende Zusammenfassung der Mandels öffentlichen Aktivitäten in Pilsen. Weil ich glaube, dass Matouš Mandl eine zu Unrecht vernachlässigte Pilsener Persönlichkeit ist, habe ich versucht, seinen Namen sichtbar zu

machen. Ich denke, dass Mandl dank seiner reichen Bundes-, Rechts- und Selbstverwaltungsaktivitäten verdient, der Öffentlichkeit besser bekannt zu sein.

Ich habe die Arbeit in fünf Hauptkapiteln konzipiert, die sich auf Mandels Privatleben und die Hauptrichtungen seiner umfangreichen Aktivitäten konzentriert. Ich habe auch die Aufmerksamkeit auf seine Frau Růžena, seinen Sohn Vladimír und seinen Bruder Josef gewidmet. In der Anlage finden Sie die Auswahl von Mandels Werken und Fotografieren.

SEZNAM LITERATURY**Archivní prameny**

Archiv města Plzně

- fond Mandl Matouš, JUDr., celý fond
- fond Národní výbor Plzeň
- fond Měšťanská beseda Plzeň

Archiv Národopisného muzea Plzeňska

- RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.), celý fond

Literatura

BĚLOHLÁVEK, Miloslav (ed.). *Dějiny Plzně*, sv. 2. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965.

BRTNICKÝ, Ladislav. *Upomínka na výlet studujících vyššího reálného gymnasia v Plzni ve středu dne 5. července 1882*. Plzeň: Vyšší reálné gymnasium, 1882. 27 s.

ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně*, díl 2. Plzeň: Západočeské nakladatelství v Plzni, 1967.

DOMANICKÝ, Petr. *Pracovna republiky: architektura Plzně v letech 1918–1938*. Plzeň: Západočeská galerie v Plzni, příspěvková organizace, 2018. 249 s. ISBN 978-80-88027-23-2.

FELIX, Emil. *Literární Plzeň v obryse: od národního obrození k státní samostatnosti*. Praha: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1933. 135 s.

MACHÁČEK, Fridolín. *Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mand: k šedesátému výročí jeho narozenin*. Plzeň: Místní organizace strany nár. demokratické a Měšťanská beseda, 1925. 67 s.

MANDL, Vladimír. *Automobilový zákon z 9. srpna 1908, č. 162 ř. z., a jeho reforma*. Brno: Barvič a Novotný, 1929. 57 s.

MANDL, Vladimír. *Das Weltraum-Recht : ein Problem der Raumfahrt*. Mannheim: J. Bensheimer, 1932. 48 s.

- MANDL, Vladimír. *Die Rakete zur Höhenforschung: ein Beitrag zum Raumfahrtproblem*. Berlín: Hachmeister & Thal, 1934. 16 s.
- MANDL, Vladimír. *Letecké právo*. Plzeň: Západočeský aeroklub, 1928. 96 s.
- MANDL, Vladimír. *Právovárečná měšťanstva v Čechách*. Praha: Orbis, 1933. 27 s.
- MANDL, Vladimír. *Problém mezihvězdné dopravy*. Praha: Šolc a Šimáček, 1932. 100 s.
- MANDL, Vladimír. *Zivilistischer Aufbau des Schadenersatzrechtes: ein rechtstheoretischer Versuch*. Breslau: M. u. H. Marcus, 1932. 185 s.
- NEDVĚD, Antonín. *Jak to bylo 1914–1918 v Plzni na českém západě: záznamy a dokumenty*. Plzeň: Grafika, 1939. 317 s.
- NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938. 106 s.
- VOTRUBA, Jiří. *Z galerie otců Plzně aneb střípky vědomostí o těch, kteří v různých dobách stáli v čele města, a o časech, jež společně s ním prožívali*. 2. vyd. Plzeň: Jiří Votruba, 2011. 149 s.

Periodika

Almanach královského města Plzně na rok 1913, Plzeň: Obec královského města Plzně, 1913, roč. I.

Český deník, celé ročníky 1916–1944

Z toho citováno:

79 let dr. Matouše Mandla, *Český deník*, 23. 1. 1944, č. 22, s. 3.

ČADÍK, Jindřich. Artibus et Muisis, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 3.

ČADÍK, Jindřich. JUDr. Matouše Mandla sedmdesát sedm let, *Český deník*, 25. 1. 1942, č. 24, s. 3.

ČADÍK, Jindřich. Nad hrobem prof. Jos. Mandla, *Český deník*, 6. 12. 1933, č. 334, s. 2.

ČADÍK, Jindřich. Život, jenž tvořil dějiny města, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 3–4.

Dr. Matouš Mandl šedesátníkem, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 1–2.

- FELIX, Emil. Kytička na hrob docenta dr. Vladimíra Mandla, *Český deník*, 19. 1. 1941, č. 18, s. 13.
- HOCHMAN, Josef. JUDr. Matouš Mandl jako advokát, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 4.
- JUDr. Matouš Mandl, *Český deník*, 27. 1. 1935, č. 27, s. 7–8.
- KOSTINEC, Antonín. Dr. Mandl v menšin. práci a v péči o mládež, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 3.
- LUKAVSKÝ, František. K šedesátce dra M. Mandla, *Český deník*, 28. 1. 1925, č. 28, s. 1–2.
- MUKENŠNÁBL, Josef. Co málokdo ví o dru Mandlovi, *Český deník*, 4. 2. 1940, č. 33, s. 2.
- PIMPER, Antonín. Gentleman = politik a regionalista, *Český deník*, 28. 1. 1940, č. 26, s. 5.
- POKORNÝ, M. Vzpomínka, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 2.
- Růžena Mandlová, *Český deník*, 26. 3. 1920, č. 85, s. 3.
- RŮŽKOVÁ, Božena. Črty k portrétu paní Růženy Mandlové, *Český deník*, 8. 4. 1920, č. 97, s. 3–4.
- RYPL, Celestin. Dr. Matouš Mandl v samosprávě, *Český deník*, 27. 1. 1925, č. 27, s. 2.
- TYRPEKLOVÁ, Antonie. Za Růženou Mandlovou, *Český deník*, 4. 4. 1920, č. 94, s. 5–6.
- VONDRUŠKA, Felix Adam. Defecerunt sicut fumus. Fejeton o fejetonech pí. Růž. Mandlové, *Český deník*, 9. 5. 1920, č. 127, s. 3–5.
- Denní zprávy, *Nová doba*, 27. 1. 1945, roč. LI., č. 23, s. 3.
- DOUŠA, Jaroslav. Matouš Mandl nezapomínal na chudé. Osobnost století, *Plzeňský deník*, 23. 2. 2000, roč. IX., č. 45, s. 15. ISSN 1210-5139.
- DOUŠA, Jaroslav. Odvážná purkmistrova odpověď z r. 1918, *Plzeňský deník*, 5. 9. 1994, roč. III., č. 208, s. 11. ISSN 1210-5139.
- DOUŠA, Jaroslav. Odvážná řeč purkmistra, *Plzeňský deník*, 7. 1. 1993, roč. II., č. 4, s. 6. ISSN 1210-5139.

- Dr. Mandl v soukromí, *Český denník*, 27. 1. 1915, č. 27, s. 2.
- Dr. Matouš Mandl – padesátníkem, *Český denník*, 27. 1. 1915, č. 27, s. 1–2.
- JUDr. Matouš Mandl sedmdesátníkem, *Plzeňsko. List pro vlastivědu západních Čech*, 1935, roč. XVII., č. 1.
- LÁBEK, Ladislav. Umělecké sbírky dra Mat. Mandla v Plzni, *Plzeňsko list pro vlastivědu západních Čech*, 1927, roč. IX., s. 60.
- MANDL, Vladimír. Vědecká metoda Einsteinova relativismu, *Zvláštní otisk z České mysli*, roč. 31, č. 3–4. Praha: Čín, 1935, s. 195–210.
- Odkaz JUDr Mat. Mandla městu Plzni, *Věstník Ústředního národního výboru statutárního města Plzně*, 1. 2. 1949, č. 3, s. 21.
- RŮŽIČKA, David. Jak se z Mandlovy škol stalo nakonec Masarykovo gymnázium, *Plzeňský deník*, 25. 2. 2016, roč. XXV., č. 47, s. 4. ISSN 1210-5139.

Sborníky

- DOUŠA, Jaroslav. Postoj plzeňského purkmistra a jeho prvního náměstka k habsburské monarchii v první světové válce. In: HOJDA, Zdeněk – PRAH, Roman (ed.). *Český lev a rakouský orel v 19. století. Sborník příspěvků ze stejnojmenného symposia*. Praha: KLP, 1994, s. 61–68. ISBN 80-85917-08-4.
- DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Vladimíra Mandla. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav (ed.). *Minulostí Západočeského kraje*, sv. 17. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1981, s. 216–217.
- HUS, Miroslav. Menší (funkční) řetěz primátorů města Plzně. In: DOMANICKÝ, Pavel – HUDEC, Tomáš – KAREL, Tomáš (ed.). *Plzeňsko. Sborník spolku za starou Plzeň*. Plzeň: Spolek za starou Plzeň, 2001, s. 40–42. ISBN 80-85035-13-8.
- JUDr. Matouš Mandl: K jeho sedmdesátinám*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1935. 60 s.
- ŘEHÁČEK, Karel. Plzeňské události let 1900–1939 v pamětech JUDr. Františka Kříže. In: MARTINOVSKÝ, Ivan (ed.). *Minulostí Západočeského kraje*, sv. 39. Plzeň: Albis international, 2004, s. 261–292. ISBN 80-86067-96-3.
- ŠTENC, Jan (ed.). *Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci*, sv. 16. Praha: Jan Štenc, 1944–1945.

Pamětník

Miloslav Kreysa, promováný právník

Elektronické zdroje

Encyklopedie Plzeň. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z <<https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/>>

Knihovna města Plzně. Regionální databáze. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z: <<https://knihovna.plzen.eu/katalogy-a-databaze/regionalni-databaze/regionalni-databaze.aspx>>

Kramerius. National library of the Czech Republic. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z: <<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>>

Porta fontium. Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů. [online]. [cit. 2019–06–10]. Dostupné z <<http://www.portafontium.eu/>>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1** – *Ohlasy mladého nitra* od Matouše Mandla
- Příloha č. 2** – Vzpomínka z kulturní Plzně od Matouše Mandla
- Příloha č. 3** – Matouš Mandl asi kolem roku 1925
- Příloha č. 4** – Matouš Mandl asi kolem roku 1940
- Příloha č. 5** – Růžena Mandlová (roz. Čiperová) asi kolem roku 1915
- Příloha č. 6** – Matouš Mandl s T. G. Masarykem
- Příloha č. 7** – Matouš Mandl během pietní vzpomínky roku 1937
- Příloha č. 8** – Slavnostní valná schůze Měšťanské besedy
- Příloha č. 9** – Rodný dům Matouše Mandla v Riegrově ulici č. p. 207/3
- Příloha č. 10** – Pamětní deska Matouše Mandla v Riegrově ulici
- Příloha č. 11** – Dům Mandlových v Koperníkově ulici č. p. 783/19
- Příloha č. 12** – Dům v Hálkově ulici č. p. 1177/18.
- Příloha č. 13** – Budova Mandlovy advokátní kanceláře v ulici Bedřicha Smetany č. p.163/10.
- Příloha č. 14** – Rodinná hrobka na ústředním hřbitově u sv. Václava
- Příloha č. 15** – Ze sbírek Matouše Mandla

PŘÍLOHY

PŘÍLOHY

A. TEXTOVÁ PŘÍLOHA

Příloha č. 1 – *Ohlasy mladého nitra* od Matouše Mandla.¹⁶⁷

1.

Bloudil jsem krajem sám a sám
a nevěděl jsem kudy kam,
až na mech mladý pod jedlemi
jsem hlavu složil k vonné zemi
a vzdal se myšlenkám.

Ty myšlenky! je každý zná,
kdo, žitím duše znavená,
jde do lesa a citův plnou
skrář podestele měkkou vlnou,
jíž mech se zelená!

Tu mihotá se jimi duch,
jak pestrým květem jarní luh,
jak slunný pažit pod jabloní,
když proplétá se na něm, honí
roj lesknoucích se much.

Což divu, ten či kdokoli
že zapomíná, zhaslo-li
už zlaté slunce za horami
a do noci by šeptal s vámi,
vy jedlí vrcholy?

¹⁶⁷ BRTNICKÝ, Ladislav. *Upomínka na výlet studujících vyššího reálného gymnasia v Plzni ve středu dne 5. července 1882*. Plzeň: Vyšší reálné gymnasium, 1882, s. 9–12.

2.

Léta moje mladá!
kam že to prcháte,
že mi ani naposledy
„s bohem“ nedáváte?

Kam že to prcháte
přes hory a doly,
že mi srdce po vás touhou
přetěžko tak bolí?

Prcháte-li k jihu
letavými ptáky,
proč se ke mně s jarním větrem
nevracíte taky?

Prcháte-li mračny
vysoko nad zemí,
proč mi v ňadra nepadáte
rosy krůpějemi?

Rosy krůpějemi,
ne-li kvítka jiná,
by tam aspoň vykvétala
s myrtou rozmarýna...

3.

To oko tvé! tak nevinně a hravě
v svět pohlíží, jak z rukou Boha právě
by býval vyšel, jak by zlatotkáno
se v horách probouzelo prvé ráno!

To oko tvé! to nebes hloubka jemná,
kdy hvězdy planou do vonného temna,
kdy v eden snův už duše létnou kolem – –
a srdce bludné naplněno bolem...

4.

Šoumá potok travinou
šoumá přes oblázky,
a ty jeho šumoty
jsou jak hovor lásky.

Brzy tichý, tajemný,
jak jej pod lípami
milenci dva šeptají
neviděni, sami.

Brzy hlučný, bouřlivý,
jak to v srdci bývá,
když se hlava bezesná
do podušek skrývá.

A zas tichý, tajemný,
jako na dně hloubí,
když dvě tváře uvadlé
vodní řasa vroubí...

Šoumá potok travinou,
šoumá přes oblázky,
a ty jeho šumoty
jsou jak hovor lásky.

5.

I já mám chvíli svou – tu chvíli tvůrčí,
kdy člověk roste sama sebe výš
a s nohou střásá zeměprachu tíž,
by letěl nekonečnem, kamsi určí!

O krásný lete! na bod malý, lichý
svět mizí pod nohou! Šum jeho ves
byť zdá se jenom hravé vody ples,
již přes kamení potok nese tichý.

Kdy hrud' se šíří, vzhůru čelo pne se,
jsouc plno myšlenek a velkých tuch,
kdy po titansku šijí rovná duch
a bleskům vstřety lebku člověk nese – –

A chvíle moje prchá – hlavu chýlím,
jdu dále poutí vyšlapaných cest
a jako vám, mně bolno při tom jest,
že putuji a nevím, kamo cílím...

Příloha č. 2 – Vzpomínka z kulturní Plzně od Matouše Mandla.¹⁶⁸

Při jménu města Plzně vybaví se v mysli obraz továrního města, zahaleného v uhelném kouři z bezpočetných komínů svých velkých průmyslových závodů v čele s pivovary a Škodovkou. Říká se černá Plzeň a zapomíná se na Plzeň historickou a kulturní. A přece to nejsou jen komíny, které kynou z dálky přichozímu do města, ale jest to i sličná silueta historické Plzně se štíhlou věží hlavního kostela sv. Bartoloměje i krásnou renesanční střechou radnice, jež vítají vlídně návštěvníky k pohostinnému pobytu v městě. Znamenají, že Plzeň jest domovem staré kulturní Plzně. Nám, kteří jsme syny tohoto města a viděli jsme v posledním půlstoletí vyrůstati rodiště své z malých začátků krajského síla na

¹⁶⁸ Archiv města Plzně, fond Mandl Matouš, JUDr., kart. 1214, i. č. 261, strojepis, Vzpomínka z kulturní Plzně, 5 s.

světové středisko průmyslu a obchodu, zůstal v mysli starý duch tohoto města – genius loci – jeho patriarchalnost a intimita uprostřed květnatých luk, cest a cestiček s Lochotínem a Vinicemi, na soutoku řek Mže, Radbuzy a Úslavy, v údolí, vroubeným mírnými zelenými stráněmi a uzavřeným na jedné straně Křimicemi s empírovým zámečkem Vrtbovský a na druhé straně pohledem na půvabný starobylý kostelíček sv. Jiří.

Snad podaří se jednou dovednému peru zachytiti vlastní školskou tradici plzeňskou, kterou nese v sobě generace, dnes již vymírající, vychována na obecné škole v t. zv. starém štíftu, kterou řídil výtečný paedagog a přírodopysk Rychtařík, a pak na českém městském reálném gymnasiu pod vedením vlasteneckých profesorů Cimerhanzla, Jahna, Plzáka, Hory, Částka, Čipery, již mrtvých, pak Zahradníka, Strnada, dosud žijících. Při tom nebude však lze ani zapomenouti těch učitelů, kteří sice působili na premonstránském gymnasiu německém, ale plnili zde věrně odkaz svých předchůdců – Vojtěcha Sedláčka, Josefa Frant. Smetany, vštěpující a udržující vlastenecký cit v srdcích těch českých studentů, kteří v době přerodu poněmčilého města vlivem poměrů ocitli se na tomto ústavě – jako byli kněží Dezolda, Jelínek, Liška.

Neměli jsme bohužel to štěstí, naléztí básníka, jenž byl by vykouzlit tento svérázný studentský život na plzeňských středních školách, jako učinil Jirásek svou „Filosofickou historií“ pro Litomyšl a Šrámek svým „Měsícem nad řekou“ pro studentskou generaci v Písku. Jenom něco málo zachoval Raušar ve svých roztroušených vzpomínkách. A přece také v Plzni kvetly milostné touhy na cestičkách Lochotínských, kde nesmrtelný hudební genius Bedřich Smetana, tehdy žák německého gymnasia v Plzni, snil svou první lásku a komponoval své první melodie, byly zde literární kroužky studentské, z nichž vyrůstaly vzněty pro slovanskou vzájemnost (zásluha býv. knihkupce Valečky s bohatou ruskou knihovnou), pořádaly se výlety se soutěžemi na nejlepší báseň, psalo se do památníků, tančilo se, nosily se trikolory a Přemyslovky. Středoškolská generace plzeňská, vychovaná dobrými vůdci, šla pak do práce v akademickém spolku Radbuza, kde sešla se s koledy z plzeňského kraje, z Klatov, Domažlic, Rokycan a konala společně s nimi práci národní, buditelskou i osvětovou na českém západě, šla do zněmčelého území, zakládala knihovny, pořádala přednášky. To jest ovšem kapitola pro sebe, která vybočuje z rámce vlastního, vnitřního života v kulturní Plzni, ale zaslouží, aby byla příští paměť zachována, právě tak, jako stopa, kterou zanechala činnost akademické mládeže, pro sušlechtění a povznesení plzeňského života společenského, pro zvýšení jeho úrovně a pro všechno to, co jest pro nás, rodáky plzeňské, oblažující vzpomínkou!

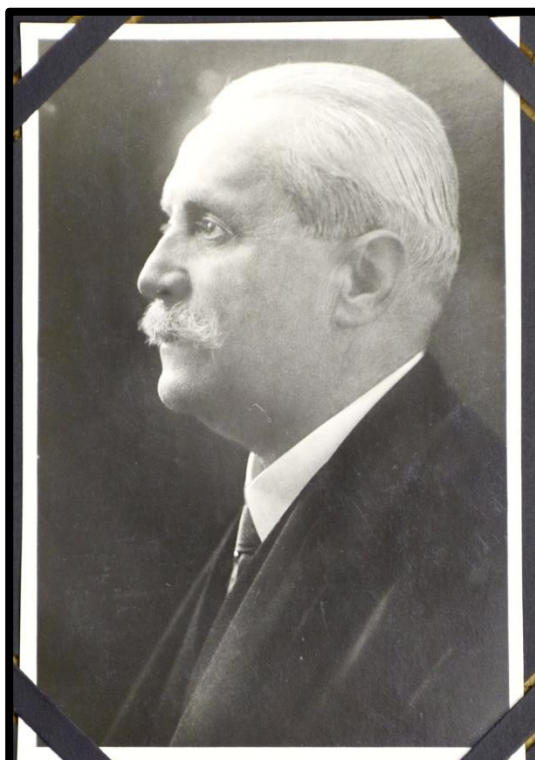
Ani nevím, jak dostal jsem se na toto téma, chtěl jsem původně napsati něco o plzeňských museích, kde jsou shromážděny mnohé doklady tohoto dnes již mizícího života. Snad není chybou, že jsem se uchýlil. A maje přispěti něčím do slavnostního jubilejního čísla Národních Listů, vzpomínal jsem také, čím nám, plzeňským studentům i akademikům, byly Národní Listy, co znamenaly pro nás jejich Studentské epištoly Hálkovy feuilletony Nerudovy a jich celý obsah, jenž vytvářel náš mravní, národní a politický charakter! Budiž jim tento vzpomínkový lístek projevem vděku za tuto dobrou práci a přáním šťastné cesty do příštích let.

B. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Příloha č. 3 – Matouš Mandl asi kolem roku 1925.¹⁶⁹

Příloha č. 4 – Matouš Mandl asi kolem roku 1940.¹⁷⁰

¹⁶⁹ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.).

¹⁷⁰ Tamtéž.

Příloha č. 5 – Růžena Mandlová (roz. Číperová) asi kolem roku 1915.¹⁷¹

Příloha č. 6 – Matouš Mandl s T. G. Masarykem.¹⁷²

(Během návštěvy prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v Měšťanské besedě dne 2. října 1921.)

¹⁷¹ RA1/ZČM (NPM), SINE, RA1, Kr. Man, Sl. (M. Mandl.).

¹⁷² NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938. 106 s.

Příloha č. 7 – Matouš Mandl během pietní vzpomínky roku 1937.¹⁷³

(Ze dne 14. listopadu roku 1937.)

Příloha č. 8 – Slavnostní valná schůze Měšťanské besedy.¹⁷⁴

(Ze dne 14. listopadu roku 1937.)

¹⁷³ NESTL, Rudolf. *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862–1937*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938. 106 s.

¹⁷⁴ Tamtéž.

Příloha č. 9 – Rodný dům Matouše Mandla v Riegrově ulici č. p. 207/3.¹⁷⁵

Příloha č. 10 – Pamětní deska Matouše Mandla v Riegrově ulici.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Foto autorka.

¹⁷⁶ Foto autorka.

Příloha č. 11 – Dům Mandlových v Koperníkově ulici č. p. 783/19.¹⁷⁷

Příloha č. 12 – Dům v Hálkově ulici č. p. 1177/18.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Foto autorka.

¹⁷⁸ Foto autorka.

**Příloha č. 13 – Budova Mandlovy advokátní kanceláře v ulici Bedřicha Smetany
č. p. 163/10.¹⁷⁹**

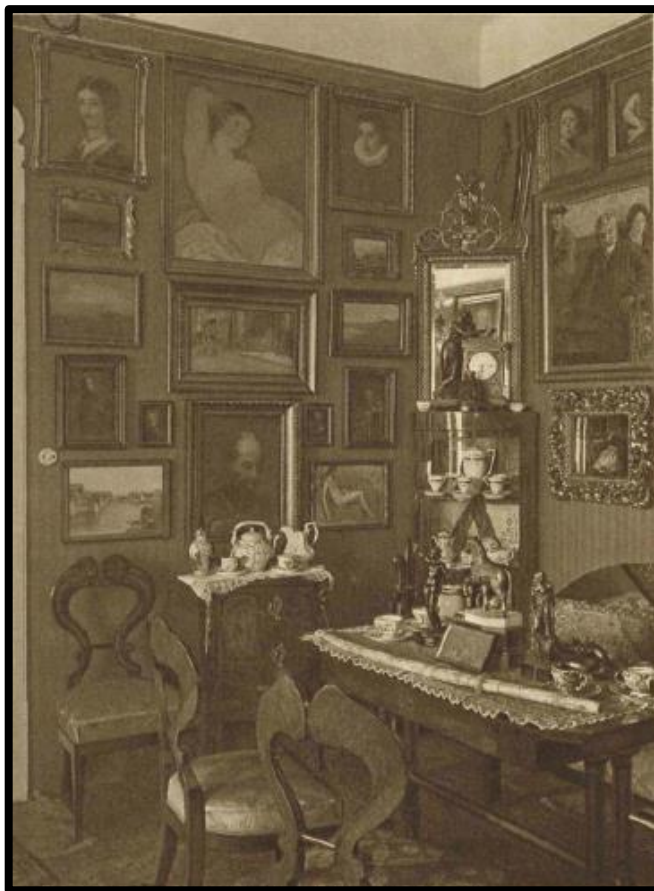
Příloha č. 14 – Rodinná hrobka na ústředním hřbitově u sv. Václava.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Foto autorka.

¹⁸⁰ Foto autorka.

Příloha č. 15 – Ze sbírek Matouše Mandla.¹⁸¹

¹⁸¹ LÁBEK, Ladislav. Umělecké sbírky dra Mat. Mandla v Plzni, *Plzeňsko list pro vlastivědu západních Čech*, 1927, roč. IX., s. 60.